

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 3 florini val. austr., pentru cei ce nu sunt membrii asociatiunei.

Pentru strainatate 9 franci (lei noi) cu porto postei.

Abonamentulu se face numai pe câte 1 anu intregu.

Se abonédia la Comitétulu Asociatiunei in Sibiiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Sumariu: Institutiunea militara basata pe scóla. — Unele documente din 1849. — Epistolia archipastorésca. — La organisarea interna a scóleloru de fete. — Portulu nationale la poporulu nostru romanu. — Procesu verbalu alu comitetulu Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, luatú in siedinti'a dela 17 Aprilie 1889. — Bibliografia. — Concursu. — Despartiemintele Asociatiunei transilvane etc.

Institutiunea militara basata pe scóla.

Conferintia ținută în séra de Joi, 14 Februarie, în sal'a Atheneului de dl general I. E. Florescu, presiedintele societatiei pentru invetiatur'a poporului romanu.

Onorabila Adunare!

D. Exarcu, presiedintele societatiei „Atheneului“, v'a anuntiatu constituirea confederatiunei societatiiloru de initiativa privata. Dintr'acestea una din cele mai vechi si mai importante este *societatea pentru invetiatur'a poporului*, care s'a infintiatu, cu unu anu mai târziu, dar de aceiasi barbati, cari au fundatu si „Atheneulu“.

Eu, presiedintele acestei societati, si vechiu militaru, avèndu onórea a ve vorbí astadi, amu crediutu de a mea datorie de a ve întreținé despre strins'a legatura ce exista între invetiatur'a poporului si institutiunea nóstra militara.

Inainte inse de a me decide pentru acestu subiectu, permiteti-mi a ve spune, Onorabila adunare, cà amu încercatu óre-cari hesitatiuni, si acésta pentru doué cuvinte:

Ântàiu fiindu-ca nu suntemu deprinsi a audí, trãtându-se cestiunile militare in acestu templu alu pazei si alu literiloru;

Alu doilea fiindca in trecutu lumea civila nici ca se prea interesá de lucrurile militare.

Ori-ce esitatiune inse a incetatu càndu m'am gânditu cà nu póte fi, printre noi, unu singuru omu care se nu recunósca, cà armatei datorimu independinti'a tierei.

Amu disu, cà a fostu unu timpu càndu lumea civila nu prea se interesá de lucrurile militare; asia este. Mai potu adaoga cà, in statele cele mai luminate, si cu tradițiunile cele mai glorióse, nu se vedeau decâtu inconvenientele institutiunei: acelea ale sarcineloru budgetare, si ale sustragerii unui insemnatu numeru de ómeni dela lucrari mai productive, precum ale agriculturii si industriei. Astfelu acum vre-o 40 ani, lumea incepuse a se cam indoi de necesitatea armatelor, ér' „amicii

pazei universale“ credéu cà vechi'a dicátore: *Pacea este visulu intieptiloru, iar resboiulu istori'a ómeniloru*, va inceta de a mai fi unu adeveru.

Aceste ilusiuni proveneau dintr'o pace prelungita intr'unu lungu șiru de ani, si mai cu séma din contiunile si repedile progrese ale sciintiei cu minunatele ei aplicari asupra aburului si electricitatiei, cari au prefacutu suprafati'a globului, inlesnindu comunicatiunile, si prin urmare, relatiunile dintre popóre.

Cátu de mare a trebuitu dar se fia deceptiunea acelorú philantropi visatori, càndu au vediutu cà totu prin resboie, ba inca din cele mai críncene, se resólva conflictele internationale, cà acelea din Itali'a, din Crimea, acelea dela 1866, 1870 si 1876; iar in lumea cea nóua, acela al scisiunei, între statele de Nordu cu cele de sud, alu Mexicului etc., etc. . . .

Si nici ca putea fi altfelu; càci cu totu visulu intieptiloru, n'amu ajunsu inca nici macaru in starea aceea, ca conflictele dintre doi ómeni, sè se termine inaintea unui tribunalu de onóre, a càrui decisiune se póta spala o ofensa grava, si se oprésca pe acestia de a mai recurge la arme; necum s'a pututu instituí acelu visatu areopagu internationalu, care se resolve conflictele dintre popóre!

Acésta fiindu starea lucruriloru, avemu, onorabila adunare, o mica consolatiune: aceea ca resboiulu, cu tóte grozaviele lui, a contribuitu multu la inainteara civilisatiunei si la progresele omenirii.

Au trebuitu, in evulu mediu, luptele Cruciadeloru pentru-ca ideile din Occident se petrundia pàna in fundulu Orientului; iar in timpii nostri, precum veti vedea indata, resboiele dela 1866 si 1870, au contribuitu mai multu la desvoltarea instructiunei popóreloru, decâtu 40 ani de discursuri parlamentare!

Lumea intréga a fostu uimita de rezultatulu obținutu de Prusi'a in cele dóue mari campanii dela 1866 si 1870. E bine, dar se examinamu ce a pututu face su-

perioritatea atātu de însemnata a acestui stat, relativu micu, asupr'a unoru mari Imperii ca Austri'a si Franci'a.

Numai întieptei si parintestei îngrijiri a Suveranilor ei dela Frederic-Wilhelm I. si până la actualulu Wilhelm I, datoreste Prusi'a asemenea decisive rezultate.

Intr'adeveru Frederic-Wilhelm I. a cărui devisa erá „*Fiat justitia pereat mundus*“, cá o dovada de grijea ce avé cá justiti'a se nu fia o fictiune in tiara lui, a fostu acela care, celu dintâiu, a decretatu cá dela vârsta de siese ani copii se mérga la scóla.

Ér' fiulu seu, Frederic-Wilhelm II, supranumitu celu mare, din mijloculu taberiloru, se preocupa de educatiunea poporului, aducendu invetiatori din Saxoni'a, — unde erau mai renumiti, — cá acestia, impartiti prin scólele normale, se creedie invetiatori buni pentru scólele rurale din Prusi'a. „Câci, — dicea elu, — daca „pâna la vârsta de siese ani îngrijirea copiiloru aparține „mumeloru, dela aceea dela siese la patru-spre-diece „statulu trebuie se ingrigésca de desvoltarea intelectualala „si fisica a copiiloru, dupa dicatórea nemtiésca; *Cum „ingrijesti lastarulu, asia vei avea Copaciulu**)“.

Totu sub Frederic celu mare, s'a inlocuitu vergéua de lemnu a pusciloru, cu aceea de feru; si acestei, in aparintia, mici inovatiuni a datoritu elu multe biruintie, desí in Franci'a si Austri'a, s'a criticatu totu atātu de sarcasticu precum, unu secolu mai târdiu, s'a criticatu si pusc'a cu acu.

Sub Frederic Wilhelm III, dupa pacea dela Tilsitt, — perióda cea mai nenorocita pentru Prusi'a — se fundà Universitatea din Berlinu, si se dete o si mai mare îngrijire instructiunei civile si militare, cá mijloculu celu mai siguru pentru a recástiga independenti'a perduta si marirea patriei.

Dupa tractatulu dela Parisu, la 1815 pe cându toti indemnau pe acestu Suveranu a reconstruí fortereti'a dela Coblenz, elu preferí se instituiasca universitatea dela Bonna, ca cea mai sigura sentinela pe Rhin!

Acésta preocupatiune constanta de invetiamentu publicu s'a pastratu, cá o sfanta traditiune, de Suveranii Prusiei.

In dilele nóstre, sub Wilhelm I, vedemu cá punendu-se in aplicare maxima atātu de pretiuita la popórale antice: *Mens sana in corpore sano*, pe lângã desvoltarea intelectualala a poporului, s'a datu o deosebita îngrijire si desvoltarei fizice prin crearea de scoli de gimnastica, de musica, natatie, scrima, si tiru. Peste 1,000 societati de gimnastica si o au intinsu binefacatórele lor rezultate asupra întregului Regatu.

Acolo s'a avutu in vedere ca desvoltarea inteligentiei prin instructiune, daca nu se face paralelu cu desvoltarea corpului, are dreptu consecintia fatala slabirea puteriloru fizice.

Frederic VI, regele Danemarcei, patrunsu celu dintâiu de aceste idei, fundà la 1804, la Copenhaga, prima scóla normala de gimnastica, din care esiau pentru scólele civile si militare profesori, cărora li se cerea cu-

noscintie de anatomie, fisiologie si de igiena, spre a putea conduce, in modu salutaru, desvoltarea corpului tinerimei,

O mare importantia se dà in Prusia si musicei vocale — acésta gimnastica a plumàniloru, care totdeodata desvólta simtiulu moralu si patrioticu.

Copii, dela vârsta de 6 ani, mai înainte de a intra in clasa, se formédia in cercu in jurulu profesorului, si întóna cântece patriotice, in care s'aude adesea repetendu-se cuvèntulu *Vaterland* (patria)!

Exercitiurile de scrima, tiru si natatiune sunt stabilite in modu seriosu prin tóte comunele rurale*).

Astfelu cá tinerii recruti, venindu deja instruiti inca deacasa, prin regimente, au prea puçinu de facutu pentru a se perfectiona in tóte exercitiurile, si instructiunea loru militara merge fórté repede. Deaceea Prusi'a a pututu reduce terminulu de serviciu la trei ani, si pentru voluntari, la unu anu, fãra a se teme de slabirea cadreloru.

Legislatorulu, care mai înainte de a fi asigurat educatiunea si instructiunea poporului, reduce terminulu de serviciu la mai puçinu de patru ani, comite o adeverata crima, câci slabesce constituirea armatei in totu ce póte fi mai fundamentalu, *in cadrele sergentiloru*.

Oficerii se potu formá mai lesne; destulu numai cá guvernulu se îngrijasca de bun'a directiune a scóleloru speciale superióre, si de efective indestulatóre prin aceste scóle. Nu e inse totu astfelu cu gradele de josu, cându recruti vinu fãra nici o instructiune la corpuri, si terminulu de serviciu este in disproporziune cu exigentiele instructiunei atātu generale câtu si militare.

Reducerea terminului de serviciu in Prusi'a avea dar cuvèntulu seu de a fi. Ea a avutu o consecintia importanta; aceea de a miciorá distanti'a dintre lumea civila si cea militara prin repedeã întórcere a ómeniloru la caminele lor, distantiã care in celelalte state erá cu atātu mai mare, cu câtu erá mai mare si numerulu aniloru de serviciu.

Rescumperarea, cu tóte efectele ei degradatóre, erá unu cuvèntu necunoscutu in Prusi'a, pe cându in celelalte state se citea in mari litere deasupr'a unoru pravalii: „*bureau de remplacement*“, care nu însémna altcev'a decâtu:

„*Act se vèndu ómeni*“!

Prin ruşinósa facultate a rescumpararei se perdea simtiulu onórei de a purta armele, si apararea patriei devenia apanagiulu acelora cari, traficându, chiaru cu persón'a lor, nu prezentau garantii serióse de disciplina si abnegatiune.

Instructiunea si educatiunea stabilite pe asia solide baze, a asigurat in Prusi'a calitatea cea mai pretiósã,

*) Si la noi, sunt câti-v'a ani, se instituisse, darea la semne prin tóte comunele rurale. Premiantii se adunau odata pe anu in Bucuresti, pentru marea serbare a Tirului-Nationalu.

Scrim'a se introduse-se prin tóte regimentele. La Iasi se instituisse scól'a Prevotiloru de arme.

Adi nimicu din tóte acestea nu mai exista.

*) Wie du ziehest das Bäumchen, so hast du den Baum.

nu numai in armata, dar inca in tóte ramurile activitatii publice dintr'unu statu.

Acésta mare calitate este *disciplin'a*, care este chiar *chei'a boltiei* educatiunei unui poporu.

Intr'adeveru, disciplina insemnéza *invingerea vóintiei prin reflexiune*. De aci decurge respectulu legiloru, supunerea către siefi, cu pretiulu sacrificiiloru celoru mai mari, fia si chiar alu vietiei.

Consacrarea acestui adevéru o gasimu inca dela popórele antice, care ne-au lasatu esemple stralucite de disciplina, demne de a fi reamintite adi celoru cari pretindu, că disciplina injoscesce caracterele. Ei facu o adevérata injurie precepteloru, ce ne au lasatu, că o scumpa mostenire, barbati de tali'a lui Socrates si Cicerone.

Socratu, dupa-ce luase parte la resboiulu Peloponesiacu, cadiuse victim'a desbinariloru si intrigeloru cari framéntau Athen'a, si cari mai târdiu, causara caderea Athenei sub jugulu Spartei. Condemnatu la mórte, elu fû aruncatu in temnitia, unde adesea 'lu visitau discipolii, si *Criton*, amiculu seu. La indemnulu acestuia se easa din temnitia, — căci gasise destui bani că se corupa pe temniceri, — Socratu respunse: „*Preferu a muri, decâtu a calca legile patriei mele!*“ . . . . .

Cātu ar' fi fostu de salutaru, pentru armat'a Francesa, daca maresialulu Bazaine, chiar nevinovatu fiindu, ar' fi imitatu acestu esemplu de disciplina si de respectu către legile tierei lui, remaindu in temnitia la care a fostu condamnatu, in locu de a fugi că se pribegésca prin tieri streine!

Cicerone ne spune, că „*din continua instructiune, si desvoltare intelectuala si fisica deriva curagiulu, prin care omulu, intr'o actiune, nesocoteste ranile si chiar mórtea*“.

Ér *Valeriu Maxim*, intr'una din scrierile sale, declara, că „*scutululu celu mai puternicu alu Imperiului Romanu, a fostu disciplina care domnea in legiuni, mai multu chiar decâtu numerulu si efectivulu loru*“.

In timpii nostri, Prusi'a a fostu singurulu statu, care a stiutu se profite mai bine de asemenea neperitóre precepte.

Suveranii ei, cari s'au ocupatu mai seriosu de educatiunea si instructiunea poporului, supraveghiendu tóte prin chiar ochii loru, au fostu calificati, cu dreptu cuvèntu, cu titlu de „*cei mai de frunte pedagogi ai poporului loru*“, titlu fórte gloriosu, cându se gândesce cinev'a la rezultatele obținute.

Iaca de ce s'a disu că, in luptele dela 1866 si dela 1870, s'au gasitu, fatia in fatia, invetiatorulu Prusian cu invetiatorulu Austriacu si Francesu.

Iaca inca pentru ce Maresialulu de Moltke, dupa resboiulu dela 1870, cându 'i se adresau totu felulu de laude in Parlamentulu Germanu, respundea: „*Multia-miti invetiatoriloru de prin scólele comunale*“.

Pe cându acésta erá in Prusi'a, starea lucruriloru in Austri'a, se negligea instructiunea masseloru, si, mai mult inca, in Franci'a.

In locu de a urmá pe aceeasi cale cu desvoltarea intelectuala si fisica a poporului, in Franci'a, se privéu cu indiferentia, ba chiar si cu sarcasme, progresele realsate in Prusi'a.

Ómeni speciali si luminati, cá generalii Forrey si Bourbaki, trimesi la 1861 de imperatulu Napoleonu III, cá se observe manevrele pe Rhin, si se asiste la resbelulu din Schlesvig, raportau că n'au vediatu nimicu care se mérite atentiunea si ca armat'a Prusiana erá numai o armata de parada ¹⁾! Ei uitau inse a spune, că nivelulu moralu e fórte ridicatu in armat'a Prusiana, si că, chiar intre soldati, sentimentulu onórei si alu patriotismulu este adíncu inradacinat ²⁾.

Poporulu Francesu, findu lipsitu de instructiunea si educatiunea ingrijite, chiar din cea mai frageda copilarie, precum amu vediatu că se urmédia la Prusiani, si soldatii Francesi n'au pututu intielege disciplina si datoriele militare, asia precum le intielegéu soldatii Prusiani.

Dar iaca asupr'a loru chiar marturisirea generalulu *Trochu*: „Soldatii francesi, — scrie elu, — si mai vèrtosu cei noú veniti la corpuri, nu 'si facu o onóre de a executa ordinele superioriloru loru, ci o facu cărtindu, astfelu că ceea-ce e mai bine de facutu, e de a te face că nu 'i audi . . .“ ³⁾.

Acésta ar mai putea trece in timpii normali si fericiti, dar cându o armata se afla in situatiunea celei din Sedan, atunci cărteal'a nu mai póte merge, si ea a avutu de resultatu imposibilitatea in care s'au affatu generalii de a reintocmí trupele, ca printr'unu supremu avèntu, se póta strabate cerculu de feru care 'i inconjurá. Cum s'ar fi pututu face acésta cându, surdi la ordinele siefiloru loru, soldatii francesi nu se sfiau de a le aruncá in fatia numele de *tradatori* ⁴⁾.

Câte exemple de nedisciplina s'au prezentatu in tabar'a dela *Chalons* ⁵⁾ din partea noiloru veniti la corpuri, căroru se putéu aplica cuvintele *rudis indigestaque moles* . . . Si iaca cu ce *glóte sgomotóse*, ultim'a sperantia a Franciei, pléca Maresialulu de Mac-Mahon se scape armat'a asediata in Metz! . . .

Amu cercatu a descrie, Onorabila Adunare, fundamentulu, pe care s'a asediatu instructiunea poporului germanu, mai avému óre nevoie a ve spune, ce locu ocupa studiulu geografiei in cadrulu acestei instructiuni?

E de insemnatu inse, că acestu studiu a fostu cultivatu in gradulu celu mai mare in armata. Nu exista tiéra, si mai virtosu, tiéra din Europa, pe care oficerii Prusiani, si mai cu séma, Marele Statu-majoru, sub luminat'a directiune a Maresialulu Moltke, se nu fia cunoscuta, in cele mai mici amenuntimi.

¹⁾ Vedi Reorganisation du système militaire, par un officier supérieur 2-ème édition 1866. Pages 6 et 7.

²⁾ Vedi opulu lui Trochu: *L'Armée Française* pages 6 et 7.

³⁾ Vedi Trochu: *L'Armée Française* pag. 21.

⁴⁾ Vedi opulu: *Guerre de 1870*. Bazeilles-Sedan alu generalulu Lebrun pag. 153.

⁵⁾ Vedi opulu: *Guerre de 1870*. Bazeilles-Sedan de generalulu Lebrun pag 2.

In resbóiele dela 1866 si 1870, chiar gradele de josu, avéu charte speciale si amenuntite de etapuri, pe cându in armatele Austriace si Francese, abia oficerii superiori daca avéu charte generale; astfelu cà ei erau mai straini decâtu Prusiani in propri'a loru tiéra.

Erá curiosu dea vedea, cum pentru a ascunde ignorantia unei stiintie atátu de necesara, atátu Austriacii càtu si Francesii, nu facéu decâtu se strige contra spioniloru Prusiani, pe cându spionii Prusiani nu erau altu decâtu perfect'a sciintia geografica a oficeriloru Prusiani.

Acésta culpabila ignorantia, de sciintia geografica facea chiar cá organe de publicitate, din cele mai importante din Paris, se confunde, precum a făcut-o diarulu *la Patrie*, *Königsgrätz* din *Bohemia* cu *Königstein* din *Saxonia*, si se anuntie bombardarea orasielor, *Dantzig* si *Hamburg*, crediendule porturi de mare!

Asemenea diarulu „*Figaro*“, spunea intr'unu lungu articolu, in numerulu seu 248, cà generalulu *Staff*, primitu in tóte societatile parisiane, erá acela, care informase asia de bine pe statu majorulu Prusianu despre geografi'a Franciei. Dar sciti cine erá acestu generalu *Staff*? Elu erá chiar marele stat-major Prusianu; càci cuvèntulu *Stab* nemtiescu, se traduce in acela de *Staff* in limb'a engleza, si redactorulu diarului *Figaro*, nesciindu limb'a germàna, dar cunoscèndu pe cea engleza, a confundatu institutiunea statului-major (pe nemtiesce *General-Staff*) cu persón'a imaginara a generalului *Staff*.

Intr'asemenea stare de lucruri, rezultatulu evenimenteloru dela 1866 si 1870 nu putea fi indoiosu.

Noi, cari impreuna cu lumea intréga, amu fostu uimiti de aceste evenimente, ni le explicam astadi, fórte bine prin faptulu cà instructiunea poporului la Prusiani erá multu mai desvoltata, si educatiunea mai ingrijita; deci armat'a loru mai disciplinata, si din tóte aceste puncte de vederi, superióra celorlalte.

Aruncàndu o privire asupra istoriei omenirei, vedemu la tóte epocelè si la tóte popórele aceleasi cause producèndu tot-déun'a aceleasi efecte.

Daca istori'a ar serví de invetiamentu popóreloru, Austri'a si Franci'a ar' fi pututu evita desastrele dela 1866 si 1870.

Celu puçinu daca noi, din aceste teribile invetiamente amu scí a trage cuvenitulu folosu! . . . . .

In Greci'a antica, stimu cà *Athen'a* ajunsese la apogeulu marirei, pe càta vreme a ingrijitu de educatiunea militara, si sub stéguri, figurau numai cetatienii, ér' nu strainii si sclavii. Din momentulu inse ce luptele intestine, (cum am dice la noi *luptele de partidu*) au fragmentatu societatea Atheniana, si demoralisatu pàna si chiar armat'a, supremati'a a trecutulu dela *Athena* la *Sparta*, care sub admirabil'a organizare a lui *Lycurg*, a devenitu stapàna pe *Helad'a*. Asemenea *Spartiatii*, degeneràndu sub destrabat'a administrare a lui *Leontiades*, sunt invinsi de *Thebani*, a càroru educatiune militara fùsese atátu de bine ingrijita, sub *Pelopidas* si *Epaminondas*.

Exemple de acésta natura gasimu si la *Romani*. Ei au fostu stapànii lumelè pe càta vreme numai ceta-

tienii avéu onóre dea purta armele si de a constitui legiunile romane.

Instructiunea legiuniloru erá pe atunci fórte bine ingrijita. Fia-care legiune avea mai multi *doctores armorum*, cari drigéu instructiunea militara; ér' deosebitu mai erau si profesori de șcrima, pe care *Romani* 'i numiau *Lanistae*.

Disciplin'a, precum am aratatu erá in tóta vigórea ei, si generalii *Romani*, nu se multumiau a supraveghia instructiunea legionariloru, ci luau insi-si parte la acele exercitii.

Pliniu, ne-a lasatu scrieri, in care gasimu urmatórele frumóse cuvinte adresate lui *Trajan*; „*Ti-ai atrasu admiratiunea soldatiloru tei; càci impreuna cu tine, au invetiatu a indura fómee si setea; tu erai soldatulu celu mai neobositu in càmpulu lui Marte; pe tine toti te recunostéu de celu mai ageru, si mai îndemànicu in lupta*“.

Se nu ne miramu dar, daca *Trajan* a stiutu se asigure biruinti'a in partea legiuniloru sale, pentru cea mai mare gloria a *Romei*.

Indata inse ce s'a slabitu disciplin'a in legiunile romane, prin introducerea *auxiliariloru si a mercenariloru*, ambiitiunile fàra frèu, au produsu pe *pretoriani*, cari la ríndulu loru, au mersu pàna a pune imperiulu la mezat!

Rom'a a càdiutu atunci sub loviturile popóreloru germane. Si acestu evenimentu, totu atátu de uimitoru cà acelea dela 1866 si 1870, ni'lu explica *Tacit* prin cuvintele:

„*Plusque ibi bonai mores valent quam alibi bonae leges*“! ¹⁾ séu cum amu dice: *Mai bine moravuri bune, decâtu legi bune nerespectate si reu aplicate*...

N'avému dar dreptate, *Onorabila Adunare*, càndu dicému cà la tóte popórele si in tóte timpurile, aceleasi cause au produsu aceleasi efecte?

Acestu adeveru ne explica si succesulu *Prusianiloru* asupra *Francesiloru* la 1870:

Ómeni neinstructiuti si fàra educatiune militara nu puteau invinge pe aceia cari, din cea mai frageda vèrsta, primisera o educatiune si o instructiune atátu de ingrijita, si cari numerau, in ríndurile loru, profesori ai universitatiloru germane si suma de studenti, dintre cari 1500 numai dela universitatea din *Berlin*!

Si acesti ómeni, cari in rarele momente de repausu, citéu pe *Schiller* si *Goethe*, dintre cari, unulu descrie batali'a dela *Gravelotte* in limb'a *Sanscrita*, au datu constante dovedi cà, cu càtu cinev'a este mai cultu, cu atátu stie mai bine aprecia si observá disciplin'a.

Onorabila Adunare!

Din càte avuseiu onórea a ve spune, resulta pentru noi, unu mare invetiamentu; acela cà prin scóla se póte numai desvolta si intari institutiunea militara, care e menita a pàstra independenti'a tierei, obținuta cu sàngele celu mai preciosu alu poporului nostru.

¹⁾ Vedi opulu seu de *Germani'a* Capitolulu XIX.

Acésta au resimtit'o batrânii nostri, când au creatu, *Societatea pentru invetiatur'a poporului*. Dar e tristu de a ve spune ca, precum Atheneulu, fundatu acumu 20 ani, se afla inca intr'acestu localu, — care nu e tocmai demnu de acésta frumósa si multu folositoare institutiune — asemenea si *Societatea pentru invetiatur'a poporului*, menita a da invetiatori buni prin scólele rurale; avea mai multi membrii in trecutu, si sectiunile sale de prin judetie erau mai multe . . . . .

Cum asiu putea dar termina mai bine acésta conferintia, decâtu rugându-ve se ve uniti cu mine, cá se uramu impreuna tieriei nóstre cea mai intinsa propagare a instructiunei si a educatiunei in poporu, bazate, dupa vechile datini, pe biserica si scóla?

Astfelu cuvintele *invetiamentu obligatoriu* inscrite in Constitutie se incetodie de a mai fi o fictiune. Atunci si viitoriulu institutiunei nóstre militare va fi asigurat, si pe aceste trei baze solide; *biserica, scóla si armata, Romani'a se va putea ridicá la inaltimea aspiratiuniloru nóstre**)!

Unele documente din 1849.

Daca anii anteriori anului 1848 au fostu in marele principatu alu Transilvaniei saraci de evenimente cu valóre istorica, cu atátu mai numeróse si mai frapante au urmatu dupa aceea nu numai in decursulu resboiului civilu, ci cu sarituri de câte doi trei ani aprópe neincetatu pâna in dilele nótre. Din actele si chronicele aceluora timpuri demne de a fi conservate cá materialu istoricu instructivu, s'au publicatu in limbi diverse multe colectiuni, mai multe inse totu mai stau ascunse prin scrinii si dulapuri; altele care au apucatu se védia lumin'a cá pe apucate, in sgomotulu armeloru, au devenitu atátu de rare, cá si cum de atunci nu aru fi trecutu 30—40 de ani, ci trei sau patru sute de ani. Mai multe mií se afla risipite prin sute de foi periodice asia, încátu aceluia care ar voi se le folosésca in dilele nóstre, ar avea se le caute câtiv'a ani, cá si cum ar plecá cinev'a la vènatu intr'o padure désa, prin urmare multe din acela, de si publicate odata, se potu astadi considerá cá perdute. Acea sórte o avura si o suma de documente relative de a dreptulu la istori'a suferintieloru, sau mai exactu la tragedi'a natiunei nóstre, ale càrei episóde si pericope inca totu nu s'au terminatu.

Cându a fostu vorb'a mai anteiu inainte de acésta cu 27 de ani in adunarea generala dela Brasiovu despre infiintierea Sectiuniloru sciintifice in sinulu Asociatiunei transilvane, încátu pentru sectiunea istorica in spe, s'a presupusu din capulu locului, cá cea de antei'a lucrare a sa pre câtiv'a ani va fi culegere si pe unde se va simti necesitatea, commentare de documente istorice relative la istori'a natiunei si a patriei nóstre, fara care nici cá se póte cugetá o istoria adevèrata si bine scrisa.

Dupa incercari facute in 1863—1867—1878—9—80 sectiuni nicidecum nu s'au potutu formá. Causese acelei neputintie sunt cunoscute la mai multi, inse nu de toti escusate. Fatia cu acea neputintia a fostu remasu, cá organulu Asociatiunei transilvane se'si deschida colónele sale si pentru documente si studii istorice. Acésta a mersu asia vreo diece ani, fàra inse cá istoricii de professiune se afe cu cale a se folosì de fói'a Asociatiunei, din cauza cum se pare, cá n'au voitu se'si respândésca colectiunile si studiile loru in mai multi Nri si mai multe cursuri. Asia a remasu, cá aprópe numai redactorulu se'i ocupe colónele cu materialu din colectiunea. Vedeu si elu bine, cá prea se inparte materialulu, dara in neputintia de a face mai bine, s'a consolatu cu sententi'a cunoscuta: *Ars longa, vita brevis*. Din causele indigitate acilea elu se vede necesitatu a reincepe publicarea de documente totu cá inainte cu 10 si cu 20 de ani, éra astadata cu atátu mai vírtosu, cá cele mai multe din câte se voru publicá, voru fi póte indispensabile la intielegerea multoru pârti din istori'a mai nóua a patriei, care tocm'a se afla sub tipariu.

Epistolia archipastorésca*).

Nr. 200/1849.

Prea cinstitoru DD. Protopopi, cinstitoru preoti, iubitoru mei in Christosu frati si impreuna slugitori! Iubirea ce hranesce sufletulu meu càtra voi toti, si ingrigirea din aceea purcedietóre, me indémna a'mi deschide graiulu meu càtra voi la timpu potrivit, pre care'lu aflu acum.

Éta iubitoru rót'a timpului cea nepregetátore se întorce, si éta anulu acesta 'si plinesce cursulu seu. Prea multi, fórte prea multi din fratii nostrii si fií mei sufletesci nu'i mai potu salutá, cá rót'a timpului si curgerei anului acestuia, apucându'i, cuprindindu'i, iau sfarimatu. Deci càtra voi, cari tóte le-ati petrecutu, prin tóte ati trecutu si ati remasu, in préjm'a nascerei mantuitorului nostru, anulu nou, si a botezului lui Isusu Christosu, acestoru dile mari si mantuítore, indreptu cuventulu meu. Darulu Domnului nostru Isusu Christosu si dragostea lui Ddieu Tatalu se fia cu voi cu toti. Nascerea d-lui nostru Isusu Christosu, se resara in inimile vóstre lumin'a cunoscintiei adevèrului, se ve mângai si se ve vindece tóte ranele timpului trecutu, trupesci si sufletesci. Anulu nou se ve prefaca partasi tuturor bunatatoru unui viitoriu mai bunu si statornicu. Botezulu d-nului nostru Isusu Christosu se stropésca in

*) Documente archipastoresci, care se reproducu acilea, s'au publicatu mai întâiu in „Fói'a pentru minte inima si literatura“ Nr. 12 din 19 Decembre 1849, adeca din epoc'a, pre cându in urmare incetarei resboiului civile poporu si cleruri incepusera a resufla mai usioru, aveau inse dupa atata sänge versatu si averi nimicite, mare trebuintia de consolare spirituala si de incurgiare Red. „Transilvani'a“.

*) Reprodusa dupa unu exemplariu, pe care ilustrulu domnu generalu, I. E. Florescu a binevoitu a ni'lu dona. Red.

inimile vóstre róu'a darului duchului sfântu, spre întărirea în tóte întreprinderile bune, Aminu.

Sibiiu, în 6 Decembre 1849. Alu fratiiloru vóstre de totu binele voitoriu archiereu, Andreiu Siagun'a m. p.

Domnii protopopi si cinstiti preoti sunt îndatorati:

I. A cetí în biserica urmatoriulu meu cuventu de trei ori, adeca a dou'a di de Craciunu, în diu'a de anulu nou, Dumineca dupa botezulu Domnului. — II. În diu'a antáiu de craciunu, dupa slujb'a ddieésca sè se faca multiamita lui Ddieu pentru învingerea armeloru imperatului asupra protivniciloru, pentru sugrumarea resmiritei si restatornicirea pàcii. — III. Éra a treia di de craciunu sè se faca parastasu în tóte bisericile pentru sufletele ostasiloru imperatesci, si ale tuturoru fratiloru si suroriloru nóstre în acestu resboiu cadiuti, cântându-se în Ecteniile prescise: Pentru sufletele robiloru lui Ddieu ostasi imparatesci si tuturoru fratiloru, prunciloru si suroriloru nóstre, în resboiu cadiuti.

Nr. 201/1849.

Multu iubít'a mea turma în Christosu!

Bunatatile inimiloru vóstre, iubirea vóstra cea învapaiata, care totudéuna ati aratatu si aratati càtra mine, cá càtra archipastoriulu vostru, si care de a pururea si au fostu spre cea mai mare mangaiere si bucurie, pentru-cà dintr'insa purcede ascultarea, cu care cá nisce fii credinciosi deapururea ati primitu invetiaturile mele îndreptate spre folosulu vostru, si le-ati implinitu fàr' de nici o improtivire, me sílescu pre mine, cá la serbatorile nascerei dlui nostru Isusu Christosu, anului nou si botezulu unuia nàscutu fiului lui Ddieu se ve întimpinu cu dragostea mea archipastorésca. Dupà aceea si dorulu inimei mele, de a ve putea ori cum màngaia m'au îndemnatu pre mine, cá se ve scriu vóue acum, pentru-cà asia au adusu cu sine neaparat'a lipsa a natiunei nóstre întregi, si datorintí'a mea càtra înaltiatulu imperatu, cá nici în luminat'a serbatóre a sfinteloru pasci se nu pociu fi cu voi si între voi, pe carii într'atàta ve iubescu, si se nu ve pociu impartí în persóna binecuventarea mea archipastorésca. Deci neputendu eu trece vederea prilejulu acest'a, ve imbratiosiediu si ve întimpinu prin scrisóreà acest'a a mea, carea se ve fia celu mai virtosu sempu alu adveratei iubiri si ingrigiri, ce are pentru voi archiereulu vostru, celu ce bucuros 'si pune sufletulu seu pentru turm'a s'a cea iubita.

Iubitii mei fii! Eu care me aflamu în Moravia la Olmütz, unde locuía atunci si unsulu Domnului, tinerulu nostru imperatu, am fostu departatu de voi cu sute de mile; dar credeti iubitorulu! cá numai cu trupulu amu fostu departatu dela voi, éra cu sufletulu nici într'unu chipu nu m'amu despartitu de voi; si càtu au datu Ddieu, cá se potu vení în mijloculu vostru, nu amu pregetatu nimicu, ci m'amu grabitu a me întórce la voi, pentru aceea éta iubít'a mea în Christosu turma! Archie-reulu vostru este cu voi si între voi, si închinânduvi-se vóietuturora ve dice cu alu seu glasu parintescu: Christosu se nasce slavít'lu; Christos din ceriuri întimpinat'lu;

Christosu pe pamentu înaltiative; cântati domnului totu pamentulu, si cu veselie laudatí'lu popóreloru cá s'au prémariu. Acum binecuventati pe d-nulu tóte slugile domnului, în curtile casei Ddieului nostru! Ridicati ochii vostri la ceriu, càci de acolo vine ajutoriulu, si diceti: Dumnedieule, spriginitoriulu nostru esci tu, si mil'a ta ne va întimpiná“.

Sciu, imi e prea bine cunoscutu, iubitorulu întristaciunea vóstra, pentru-cà aceea e si a mea; sciu machnirea vóstra, pentru-cà aceea e si a mea, sciu necasurile vóstre, pentru-cà acele sunt si a ale mele, sciu ostenelele vóstre, càci acele sunt si ale mele, sciu pagubele vóstre, càci acele sunt si ale mele, pricepu pricin'a paraueloru vóstre de lacrimi care nu vréu se încetede, o cunoscú prea bine, càci pentru aceea curgu si ale mele. Le sciu tóte acestea; inse fia numele Domnului binecuventatu de acum si pàna în vécu. La olalta ne vaieramu, la olalta si unulu pe altulu se ne mangaiemu, încredintiându-ne cá nu ne va lasá Ddieu. Nu ne va lasá! éta eu ve spuiu cá nu ne va lasá! Mangaiative, ve dicu mangaiative, pentru cà fericitu e barbatulu, care n'au umblatu în calea pecatosiloru! fericitu e crestinulu, care au alesu a fi lapadatu în cas'a Ddieului seu mai virtosu, decâtu a locuí în locasiurile pecatosiloru. Dumnedieu daru si marire va da. Domnulu nu va face lipsiti de bunatati pre cei ce umbla întru nereutate. Noi amu umblatu pe calea, care ne-au poruncitu unsulu Domnului, imperatulu nostru, si cu nespuse jertfe ne-amu ținutu de cas'a lui cea stralucita, Dumnedieu dar nu ne va lasá.

Iubitorulu mei! Inca în 25-lea Ianuariu 1849 dupa calendariulu nostru, am fostu norocosu a fi primitu la Maiestatea Sa, înaltiatulu nostru imperatu *Franciscu Iosífu*. Cu prilegiulu acest'a eu amu spusú înaltiatulu imperatu tóta starea némului nostru, descoperindu'i mai antáiu credintí'a cea neclatita, care o avemú càtra densulu. S'au spusú, cá nati'a nóstra cea romana e nati'a aceea, care inca la începutulu turburariloru în adunarea dela Blasiu au juratu, cá va fi credinciósa imperatului seu, si cá acést'a o au aratatu si prin fapta. I-amu spusú, cá nati'a nóstra pentru credintí'a acést'a care o au pastratu asia strajnicu, neintinata, a trebuitu se aduca mari, prea mari jertfe, fiindu-cà pentru credintí'a sa au trebuitu se vada multe sate de ale sale date flacarei focului, si mai multe mií dintre ai sei parte preoti, parte mireni aruncati prada mortii. I-amu spusú mai încolo, cá ea este nati'a aceea, care acum doi ani au datu 5000, ér' acumu unu anu 4000 de catane. Mai încolo iamú spusú, cá nati'a nóstra are dóue regimente de granitieri în Ardélu, carii cá nisce credinciosi si viteji, ce sunt, se lupta neincetatu pentru tronulu împieratescu, si cá unii dintre credinciosii acestia granitieri pentru credintí'a lorú pentru imperatulu si pentru iubirea lorú, care o au aratatu càtrá natiile cele credincióse imperatului, nevrendu pe porunc'a rebeliloru a se bate cu ele, au fostu prinsii la rebeli spre cea mai mare durere si machnire a natiei si cumca tocma granitierii nostrii au fostu aceia, cari inca în lun'a lui Iulie 1848 au pornitu cu barbatie la lupta asupra rebeliloru. Mai pre urma amu spusú înal-

tiatului nostru imperatu, că nati'a noastră este aceea, care din credinți'a, care o are cătra densulu, n'au vrutu se dea catane pe partea rebelilor, ci cu perderea mai multor'a dintre ai sei, s'au impotrivitu dicèndu: că pentru imperatulu toti voru merge, micu si mare, éra pe partea rebelilor nice unulu. Dupa tóte acestea aducèndu inaintea fetiei inaltiatului imperatu sarcinile cele grele, si necasurile cele amare, care le amu purtatu, l'amu rugatu in numele vostru alu tuturoru, cá se ne faca si pe noi romanii asemenea cu celelalte natii, si precum purtamu greutatile, asia se gustamu si bunatatile.

Si éta iubitoru mei fii! éra potu dice, mangaiative! pentru-că prébunulu nostru imperatu *Franciscu Iosifu* s'au induratu a'mi respunde, că descoperirea, care eu amu facutu despre credinți'a romaniloru cătra densulu, o primesce cu desfatere, si bucurie, că 'lu dóre inim'a pentru primejdiile, care au trebuitu se suferu romanii, că si ei voru fi intru tóte asemenea, si tocma asia cu celelalte popóra din imperatie.

Apoi amu mai fostu de vre-o trei ori si cu deputatii nostrii la imperatulu, si totudéun'a ne-au fagaduitu bune pentru noi. Asia dara nu trebuie se ne desnadajduimu, pentru-că Ddieu grijesce de toti.

Ve dicu mai incolo, se ve mangaiati, pentru-că ne au datu Ddieu unu imperatu milostivu, inaltu, care din iubirea, care o are cătra popórale sale, au datu in 4 Martie 1849 o constitutie, prin care face tóte popórele asemenea. Prin constituti'a acést'a s'au induratu a asedia Majestatea Sa intre altele, că 1. Uniunea tierii Ardélului cu cea a Ungariei sè se desfaca; 2. că fia-care natie are drepturi asemenea de a'si pastra, si a'si cultiva nationalitatea 3. Asisderea tóte religiile au drepturi asemenea. 4. Formarea cea inlauntru a Ardélului se va statornici prin unu nou statutu in conglasuire cu constituti'a imperiala dupa temeiulu deplinei neatárnari de tíer'a unгурésca si alu asemenea indreptatiri a tuturoru natiiloru din tíera. 5. Cá sè se faca si pentru averile granitieriloru legi deosebite, si cá se li se deie si loru usiorintiele si bunatatile acelea, care se voru dá si celorlalte clase de locuitori in tíera. 6. Ori-ce slugire si slujba urbariala sau iobagésca s'au stersu. 7. Toti, carii au cerutele invetiaturi, au dreptu la ori-ce slujba. Asia iubitoru mei, asia si nu altmintrelea stau astadi lucrurile patriei nóstre, si ale popóraloru dintrens'a; nu trebuie deci se ve dati prada intristarii, ci intaritive cu inim'a si bucurându-ve se multiamiti lui Ddieu, că asia stralucitu v'ati potutu arată credinți'a cătra imperatulu nostru celu bunu.

Se ve bucurati, că ati pututu aduce asia multe si maretie jertfe pentru apararea si sustinerea tronului imperatescu. Adeveratu, că jertfele nóstre nu se vestescu cu trimbiti'a resonatóre in tóte părțile, ba din potriiva sunt multe, care nici că se ivescu la lumina, inse cu tóte acestea partea cea mai mare dintre ele e cunoscuta la inaltiatulu imperatu si la inalt'a lui marita casa, nu trebuie dar se ne desnadajduimu.

Se ve bucurati, că ati pututu arată iubirea vóstra cătra ostirile cele credincióse imperatesci, si le ati pri-

mitu in vremea cea primejdiósa cu bratiile deschise, in mijloculu vostru, in locasiurile vóstre, si aparându-le si viéti'a cându erau prigoniute de vrajmasi, voru povestí ostirile acestea totu-deauna simtirile vóstre cele omenesci, si totu-déuna ve voru laudá.

Se ve bucurati, că ati avutu privilegiu a ve infratí cu tóte natiile credincióse imperatului nostru, pe a carora dragoste puteti avea cu dreptate nadejde, pentru-că unele dintrensele 'si voru aduce aminte, că pentru-că n'au vrutu fratii nostrii din regimentulu alu doilea de granitia a se osci asupra loru, au patimitu multe góne dela rebeli.

Se ve bucurati, că mai multu nu va parasí romanulu nati'a si legea sa, nici 'i va mai fi rusine de densa, precum cu durere trebuie se marturisimu, că s'au intemplatu in vécurile trecute; astadi e fia-care romanu falosu si trufasiu cu nati'a sa, că este medulariu natiei credincióse monarchului seu, si că este medulariu natiei bine placute celorlalte natii, cu care traimu sub binecuvéntatulu sceptru alu inaltiatului nostru imperatu.

Inca odata ve dicu: se ve bucurati, pentru-că pe vechime va remànea nestersu in istori'a tierii si a natiei nóstre credinți'a noastră, cea nepatata cătra imperatu, si ministeriulu seu, si viteji'a multoru barbati si femei din nati'a noastră.

Deci se nu ve desnadajduiti pentru omorurile, arderile, jafurile si tóte relele, câte ne-au făcutu nóue vrajmasiulu, pentru-că tocma ele voru nasce vét'r'a fericirii a totu némulci nostru; paziti numai intielepciunea, si virtutea, si ve straduiti a ve imfrumsetia tóte faptele vóstre cu acestea, si 'mi credeti, că Ddieu si imperatulu nu ne va lasa.

Dóra nu sciti, că sunt poftitu dela Escelenti'a Sa adàncu cinstitulu nostru gubernatoru, Domnulu br. de Wohlgemuth, cá se facu aratare despre veduvele si orfanii romaniloru, carii in vremea rezmiritiei cinstitu au caduitu pentru imperatulu, si despre cei ce schilavi si neputinciosi au remasu dupa resboiulu acesta, cá pentru ei sè se póta mijloci o ingrigire din vistieri'a statului, unu semnu mare si mangaitoriu alu milei parintesci a Escelentiei sale domnului gubernatoru.

Dara iubitoru mei! cá se ve folositi de bunatatile, de care v'au facutu pre voi partasi inaltiatulu nostru imperatu, este de neaparata lipsa, cá se fiti in tóte lucrurile vóstre intielepti, ascultatori si muncitori. Astfelu de portare veti arată atunci, cându vé veti ferí de pe cate si de ori-ce slabiciuni; cându veti fugí de patima, si ve veti purta dupa legile lui Ddieu, si ale imperatului nostru, ascultându totu deodata si pe inainte statorii vostrii, cari nemijlocitu priveghiaza pentru binele obscescu alu poporului. Iubitoru! Totu crestinelu e datoriu a fi cu paza cătra tópariulu craciunului, in care cãntamu: Nascerea ta Christóse Dumnedieulu nostru, resarit-au lumei lumin'a cunoscintiei.

Cu adeveratu nascerea mântuitoriului nostru au resaritu lumii lumin'a cunoscintiei, pentru-că dnulu nostru

Isusu Christosu au intrecutu pre toti invetiatorii lumii cu invetiaturile sale cele folositoare pentru totu nemulu omenescu, si adeca, si pre cei carii au traitu inaintea nasterii lui, dar si pe aceia, carii au traitu dupa nascerea lui.

Mantuitorulu nostru Isusu Christosu au invetiatu pe unulu adeveratulu Ddieu, facatoriulu ceriului si alu pamentului, vediutelu tuturoru, si nevediutelu, carele este in trei fece: Tatalu, Fiulu si Duchulu sfantu. Elu a invetiatu iubirea cea cãtra sine, si iubirea cãtra deapropetele, tãlcuindu totu deodata iubirea acãsta cãtra deapropetele cu pild'a cea frumoasa a caletoriului din Ierusalimu la Ierichon, care cadiuse in mãnilu tãlhariloru, carii desbracãndu-lu pre elu si ranindulu s'au dusu, lasãndulu abia viu. Si s'au imtemplatu, de au trecutu unu preotu si unu levitu pre aceea cale, fãra se fia avutu mila de elu. Era unu Samarinenu mergendu pe aceea cale si vediendu'lu i s'au facutu mila de elu, si apropiindu-se au legatu ranele lui, turnãndu untu de lemnu, si vinu, si puindulu pe dobitoculu seu, l'au dusu la o casa de ospeti si au purtatu grije de elu. Inca au invetiatu domnulu nostru Isusu Christosu, cã totu poporulu se fia credinciosu cãtra imperatulu seu si cãtra mai marii sei. Acest'a lamuritu au aratatu fiulu lui Ddieu la intemplantu aceea, cãndu fariseii l'au pofritu, cã se le spuna, ce i se pare, cadese a se da dajde cesariului, au nu? Era Isusu intielegendu viclesugulu loru au disu: Ce me ispititi fatiarniciloru, aratati'mi banulu celu de dajde; era ei au adusu lui unu banu, si elu au graitu loru: dati inapoi dara cele ce sunt ale cesariului, si cele ce sunt ale lui Ddieu lui Ddieu.

Din aceste puçine cuvinte, apriatu se vede, cã dreptu cãnta biserica, cumca nascerea domnului nostru Isusu Christosu au resaritu lumii lumin'a cunoscintiei, cãci invetiaturile lui asia sunt de luminate, cã lumin'a lumii, dãndu acelea omului povatiuire si indreptare in tôte imprejurarile vietii omenesti.

Pentru aceea iubit'a mea turma! se cuvine voue tuturoru, carii intru Christosu v'ati inbracatu, adeca carii ati primitu invetiaturile lui, si prin aceea v'au resaritu lumin'a cunoscintiei datorintieloru vòstre, cã se traitu dupa lumin'a acãsta, cã insasi vieti'a vòstra se dovedesca, cã v'au resaritu lumin'a cunoscintiei prin Nascerea Domnului Nostru Isusu Christosu; primesce iubita mea in Christosu turma! invetiatur'a acest'a, care ti-o trimitu dupa invetiaturile unuia nascutu fiului lui Dumnedieu, primesce dicu, si o hranesce in mintea si inima ta, si'ti intocmesce dupa ea faptele tale.

V'amu datu si in anulu trecutu multe invetiaturi, si intre altele v'amu supusu, cã iobagi'a se va sterge. Si éta iubitorulu mei! cã asia s'au imtemplatu; despre adeverulu acest'a v'au convinsu pre voi si Escelenti'a Sa domnulu nostru gubernatoru br. de Wohlgermuth inca sub 27 Novembre anulu curgatoriu, dicendu-ve in scrisu, cã robot'a iobagi'a este stersa pentru toti vecii, si tieranii se nu aiba nici o frica sau temere, cã ar' cugeta cinev'a

a introduce érași iobagi'a. Sciu cã s'au bucuratu inimile vòstre, intielegendu acest'a dela trimisulu inaltiatulu nostru imperatu. Aici trebuie se ve facu bagatori de sama si la sfatulu celu mare si folositoriu pentru voi toti, care au purcesu din parintesca inima a susu laudatei Escelentiei Sale totu in aceeași proclamatiune, unde adeca ve sfatuesce, cã de ore-ce nelucrarea, adeca lenevirea este celu mai mare dujmanu alu tieranului, se fiti muncitori, si timpulu celu de prisosu pentru economi'a vòstra, se'lu intrebuintiati la aceea, cã se cãstigati unu banisoru pentru voi si pruncii vostri, neavendu nici o frica, cã pentru-cã de veti lucrã pentru bani, se va introduce érași iobagi'a.

Vedeti iubitorulu! cum se ingrijesce imperatulu, si vitézulu ocãrmuitoriu alu tierai nòstre pentru voi, si pentru folosulu vostru. Aratati dara in fapta, cã prin lumin'a cunoscintiei, care v'au resaritu prin nascerea Domnului nostru Isusu Christosu pricepeti folosulu acestui sfatu parintescu, si'lu impliniti in tôte dilele vietiei vòstre spre cinstea vòstra, si spre binele vostru. Credeti'mi Iubitorulu! cã starea vòstra multu atãrna pre viitoriu dela insasi portarea vòstra, pentru-cã numai portarea buna si mintea sanetòsa potu noroci pe omu, si a'lu aduce la o stare fericita. Dela portarea cea buna atãrna si aceea, cã precumu acuma v'ati mântuitu de iobagi'a, asia ve veti bucurã inca si de alte usiurari, daca ve veti aratã vrednici de acelea. Deci aratative cu blandetie si cu ascultare cãtra mai marii vòstrei, si atunci Ddieu si imperatulu va fi cu voi.

In sfãrsitu ve trimitu binecuvantarea mea arhipastoresca pofindu-ve tuturoru, cã sfintele serbatori ale nasterii si ale botezului Domnului nostru Isusu Christosu, precum si ale anului nou in pace, in sanetate si in tóta indestularea, si spre mântuirea sufletelu vòstre la mai multi ani se le serbati si se le petreceti, si ve rogu cã unu tata pe fiii sei, cã se nu uitati stradani'a mea, care diu'a si nòptea o amu pentru voi, ci se o resplatiti cu ascultarea invetiaturiloru mele, se fiti cu fric'a lui Ddieu, cu credintia, cãtra imperatulu, cu dragoste cãtra deapropetele vostru, ori de ce nemu sau limba va fi acela, si mai pre urma se'mi indulciti rugaciunea mea, cu care me rogu: cã Tatalu nostru, carele este in ceriuri, se pazasca sfintele sale locasiuri, si tôte cetatile, orasiile si satele de ciurma, de fòmete, de focu, de sabie, de venirea asupra nòstra a altoru némuri, si se ne izbãvesca de resboiulu celu dintre noi si cã milostivu bunu si blãndu se fia bunulu si iubitorulu de ómeni Ddieulu nostru, care se ne mântuie de totu reulu si se ne mi-luésca. Aminu.

Sibiiu, in 6 Decembre 1849.

Alu vostru de voi grijitoriu archiereu

Andreiu Siagun'a m. p.
(Urmédia).

La organizarea interna a scóloru de fete.

Petrunsu fiindu de convingerea, cà ori si ce pàrere, care tinde la imbunatatirea vre-unei institutiuni romànesce va fi bine primita de opini'a publica romànesca; ér' de alta parte sciindu, cà numai prin o schimbare reciproca de idei este posibila o inaintare, mi-amu luat uoia a depune pe hàrtia unele gàndiri referitóre la organizarea interna a scóloru de fete.

Chiaru si din motivulu fiind-ca astadi este o miscare fórté via in sinulu natiunei romàne in directiunea cultivarei femeii romàne, conformu dorintieloru si aspiratiuniloru poporului nostru, precum si de aceea, fiindu-cà eu me aflu tocmai in curentulu acesta, amu crediutu de cuviintia se emitu unele pareri modeste, cari dóra aru puté si ele càtu de puçinu se contribue a pune o basa solida cresterii femeii romàne.

Parerile, pe cari me voiu nesuí a-le desvoltá aci, nu sunt de unu interesu localu numai, ci de unu interesu mai multu generalu, si ele fiindu de natura principiala, sunt chieste se aduca folosu nu numai scóloru nóstre de fete de aici, ci tuturor scóloru de categori'a acésta, ba asiu puté dice, cà chiaru tuturor scóloru de ori-si ce categoria.

Ca sè ne putem apropiá de resolvirea cestiunii date, va fi bine pentru unu momentu sè ne inprospetamu in memoria, scopulu la care voimu se ducemu pre femeia romàna prin disele institute. Scopulu nu este altulu, decàtu a dá femeii romàne o cultura generala, pentru a-si puté indepliní cu conscientiositate chistemarea pentru carea este destinata, amesuratu cerintieloru si aspiratiuniloru poporului romànu. Femeia trebuie deci pregatita astfelu, încàtu se-si implinésca vocatiunea in familia si societate.

Mare si sublima este acésta vocatiune, cu multu mai mare decàtu o credu aceia, cari vréu se smulga femeia din loculu ei destinat si sè o arunce in valurile lumei. Intre tóte notele, cari constituiescu notiunea „vocatiunea femeii“, mi-asiu permite cu asta ocaziune sè relevez singuru un'a, carea specialu pentru noi romàni trebuie se fie unu idolu, la care sè ne adunamu si se-i aducemu jertfa cu totii; acésta este: conservarea si consolidarea simtiemèntulu nationalu romànescu.

Ce e dreptu, nu putemu sè ne facemu acusa, cà nu ne-amu fi purtatu si cà nu ne purtamu si acuma cu vrednicia, in punctulu acesta, dar de alta parte éra nu trebuie se perdemu din vedere nice aceea, cà multe din familiile nobile ale Transilvaniei s'au nutritu odinóra cu lapte romànescu. Daca acestea ar fi avutu femei romàne, cu inima romànesca, sumu siguru, cà ori-si ce desnationalizare érá imposibila, de óre-ce inpotenta se arata ori-si ce miscare, de a strabate in sinulu unei familii fatia cu spiritulu puternicu alu femeii. Acestea pazescu intocmai cá foculu „Vestalinelu“ sè nu se stinga de pre caminulu familiaru, foculu adeveratei iubiri si legaturi familiari; ér' strainismulu nu póte avé aici intrare.

Sè fi fostu asia, dar durere cà n'a fost, si de aci caus'a, cà nu avemu aristocrazia*.)

Dar nu trebuie sè mergemu atàtu de departe, ci sè ne marginimu la timpulu presentu si se observamu, sau mai bine disu, sè fimu observatu acésta. cu ochi de Argus in societatea nóstra mai inteligenta.

Toti, bine scimu, cum ni se presenta o familia romànesca de pre la Oradea-mare si alt'a de pre la Sibiiu, càtu simtiemèntu nationalu aflai acolo si aflai aici.

Daca érá vorb'a se incepi o conversatia cu o damicela de pre acolo, atunci trebuiai sè o dai pre ungrésca, ér aici pre la noi sè o dai cu nemtiésca, cá se fii priceputu**), daca doriai sè te indulcesci la audiulu unor sunete de musica instrumentala s'au vocala, éra totu numai ungrésca séu nemtiésca. Se vorbesci ceva de literatura, totu pe córd'a aceea, ba unele mergeau atàtu de departe, încàtu isi urau limb'a, natiunea si obiceiurile nationali, ér' altele in cari forti'a straina n'a pututu se stinga de totu simtiemèntulu nationalu, sè scusau cu aceea, cà nu sciu, neavèndu ocaziune se invetie, o scusa celu puçinu de suferitu.

Betràni nostri mai priceputi vedièndu acésta, s'au cugetatu asupra pericolulu si rezultatulu acestoru cugetari este curentulu amintitu. Daca ne place sè constatamu acésta, daca ne place sè credemu cà motivulu pentru care s'a începutu miscarea acésta a fostu cultura nationala, atunci sè ne placa a si cercá pre tóte caile posibile realizarea acestei intentiuni. Sè nu credemu, cà amu facutu destulu prin aceea, cà alegemu nesce persóne didactice, ci sè ne straduimu a conformá planulu de invetiamèntu conformu vointiei nóstre.

Mi se va raspunde, nu se póte, fiindu-cà noi suntemu siliti a ne tiné de planulu ministerialu, sau cine mai scie, de alu carei auctoritati scolare. Voiu raspunde, nu se póte, încàtu privesce planulu ministerialu, d. es. din celelalte obiecte de invetiamèntu, dar se póte încàtu privesce limb'a si literatur'a romana, nefiindu-i acesteia legate mànilé prin susunimitulu planu. Mie mi se paru planurile pe care le facemu: cu ordinea sintactica, gramatica, stilistica, literatura nu prea corespondietoriu pentru ajungerea scopului. Nu chiaru si din acelu motivu, fiindu-cà le vedu asia separate unele de altele. Eu marturisescu sinceru, cà nu pré sperezu multu dela unu astfelu de planu si mai cu séma atunci nu, càndu invetiatoriulu nu va scí se-lu netediésca încàtu prin metod'a

*) Adeca aristocrazia feudalá? Remàne deocamdata intrebare deschisa, daca ar fi fost mai bine de poporulu romanu cá se aiba aristocrazia feudalá cá romana, sau cà tocm'a aceea ar fi causatu perirea natiunei romane. Feudalismulu a fostu si pentru alte popóra europene unu adeveratu blastemu. Elveti'a, Greci'a, Serbi'a, Bulgarii s. a. s'au susținutu si respective emancipatu prin comerciulu, industria, apoi scóle si arme.

Red.

**) Si acum se mai póte observá câte odata aceea datina urita.

lui. Fostul directoru alu scólei civile de fete a publicatu in program'a anului trecutú scolaru, unu tractatu referitoru la „Limb'a romana in scólele de fete“ purcésa dóra chiaru din indemnulu unei imbunatatiri. Eu cu partea aceea, carea descrie feliuritele metóde de astadi in propunerea limbei materne, me dechiaru pe deplinu multiamitu, nu potu inse de locu se me inpacu cu propunerile de imbunatatire, fiindu acele puse pe o basa falsa, dupa-ce principiulu stabilitu a fostu trecutú cu nedreptu de pre unu terenu pre altulu si nu póte fi intrebuintiatu in modulu cum crede dènsulu. Dar' aci nu e loculu pentru o astfelu de discutune. Destulu atàta, cà prin acésta se exprima o trebuintia si ne îndémna se cugetamu, éra acesta e de ajunsu meritu si recompensa.

Eu din contra ími inchipuescu, cà cu literatur'a sè se incépa deodata, se întielege nu cu istori'a literaturii, si' apoi de acésta incopciate si gramatica si sintactica si stilu. Asia treptatu purcedièndu, te trediesci in fine, cà le scii pe tóte, cu multa usiurata si cu unu mare fundamentu. Dupa mine, scopulu limbei materne nu este numai a vorbí si a scrie bine si curatu romànesce, ci mai vèrtosu a cugetá si a simtí romànesce. Inse cum se póte acésta, când eu odata punu pondulu numai pre forme gramaticali, altadata numai pre topica, altadata pre stilu etc? Dupa mine acésta este imposibilu. Noi trebue se introducemu pre eleve in modulu de a cugetá si de a simtí asi'a cum cugeta si simte poporulu romànu, daca voimu cá se'lu iubésca si se'lu pretiuiésca pre acesta. Acésta nu o putemu decâtu introducèndu-lu in modulu de cugetare alu acéloru poeti si literati, cari sunt óre-cum reflexulu vietii spiritali alu poporului; acésta nu o putemu atunci, cându ne ținemu mortisiu de ordinea stabilita mai susu. Trebuesce unu planu intocmitu dupa cerintiele nóstre si ordinatu dupa modulu de desvoltare psichica a eleveloru. Acésta ar fi in scurtu parerea mea, carea in detaiu apoi ar merge fórté departe, avèndu sè se decida, cari autori se-i alegi si pentru-ce motive, apoi care autoru se potrivece pentru cutare clasa etc, totu intrebati, la cari ne póte dá respunsu numai etic'a, simtiulu nostru naturalu si psihologi'a.

Alcum sè nu ne inchipuimu, cà esista dóra vre-o scóla, in carea sè se urmeze astfelu; pentru acésta nu este scól'a presenta, ci ceea a viitoriului.

Acesta ar fi unu mijlocu pentru cultivarea simtiemèntului nationalu; dar se nu uitamu de alta parte nici istori'a nationala, carea e privita in tóte statele de celu mai puternicu mijlocu pentru a sadí in cinev'a simtiemèntu nationalu. In Germani'a au stabilitu aderentii pedagogiei moderne, cà in scólele poporali sè se invetie numai istori'a nationala, dara bine si cu fundamentu, ér' nu intréga istori'a, precum bunaóra se incérca la noi. Aici in patri'a nóstra, in impregiarile date aru fi imposibilu acésta; aru fi imposibilu inse si pentru-cà nóue ne lipsesce o istoria de feliulu cum amu dorí, parte fiind-cà mai avemu unele puncte negre, neclarificate in trecutul nostru, cà colonisti romani, parte ne lipsesce o atare istoria, fiindu-cà nu cutéza nimeni a se apucá

de o munca asia zadarnica, dupà-ce scie din capulu locu-lui, cà ea nu va fi admisa in scóle.

Asia dara din partea acésta pucina sperantia pentru ajungerea scopului amintitu mai susu. Cine inse ne póte oprí a nu ne folosí de istori'a romana cea plina de fapte maretie, de inspiratiuni nobile si din contra, cu atàtea si atàtea invetiaturi folositóre? Sunt puternici acesti doi factori in desvoltarea simtiemèntului nationalu, dar' nu este de mán'a a dou'a nici music'a nationala. Cine nu scie càta fortia nationala jace in acésta? Cine n'a vediutu entusiasmulu némtiului la càntarea; „Deutschland, Deutschland über alles etc“? Cine n'a observatu dispositi'a sufletésca a Francesului, Italianului, Ungurului la intonarea cànturiloru loru nationale?

In fine cine n'a vediutu pre Romanu, càtu este de insufletitu la audiulu càntului „Destéptate romane“? Dicu, cine n'a vediutu, pentru-cà me temu a dice cine nu vede. Nu cum-va sè ne duca óre prea departe precautiunea cea mare?

Este fàra indoiéla music'a unulu din cele mai insemnate mijlóce, pentru a ținé susu si desteptu simtiemèntulu nationalu. Au nu o scimu noi acésta, din patianiile nóstre, cu bunii nostri vecini?

Daca asia stà lucrulu, óre facemu noi totu posibilulu cà se profitamu de acestu factoru, dupa cum se cuvine? Óre compositorii nostri sunt convinsi despre acésta? Óre ísi aducu ei aminte, cà unu progresu in limb'a nóstra a fostu posibilu numai intorcèndu-ne la poporu? Óre crede cineva, cà e posibila o cultura, carea nu aru fi in conformitate cu individualitatea natiunei? Óre nu scie lumea, cà pentru romàni este mai multu o hora nationala, decâtu o opera clasica a lui Mendelssohn, Beethoven etc? Este mai multu pentru aceea, fiindu-cà ea isvoresce din inima si merge la inima; este mai multu, fiindu-cà avemu pricepere pentru ea, avèmu cá se vorbescu psihologicesce, idei apperceptive.

Societatea romànesca aru trebú se faca presiune asupra compositoriloru nostri, cà se nu pérda din vedere acestu principiu culturalu, care se reduce la individualitatea nationala, si se nu vírasca straina in sàngele nostru, nici chiaru din motivulu unei premeniri. Noi sè ne cladimu edificiulu culturalu pre natur'a nóstra propria, daca voimu sè nu se restórne.

Aru trebú, cà in scólele nóstre sè se țina mai multu la acésta. Aru trebú cà elevelu scóleloru de fete sà se familiarizeze mai multu cu acestea, cà se avemu de aci înainte familii adeveratu romànesci. Spre scopulu acesta aru fi de lipsa, cà sè se adue si aci materialulu de lipsa si sè se arangeze érași dupa anumite principii, ér' sè nu se lase de totu in voi'a libera a instructoriloru de piano si musica vocala. Cu acestu factoru din urma amu trecutú mai cu séma pre terenulu artelorú; se remànemu puçinu totu pre acestu terenu si sè ne socotimu nu cumva, mai gasimu aici ceva, care aru puté se ne faca servitii bune scopului nostru.

Pàna acuma ne întreținuramu cu aceea-ce procura urechii placere; se vedemu óre nu aflamu ceva si pentru placerea ochiloru?

Cetitoriulu cugetatoru prea usioru pôte se afe intentiunea mea; elu scie bine, cà eu cugetu la portulu nostru nationalu. Acestu portu frumosu, care a fostu in stare se inspire pre regin'a Romàniei; acestu portu care prin placutele sale forme a sciutu se stôrca admiratiunea strainiloru; acestu portu, care astadi incepe a servi cá ornamentu in salóne, sè nu merite óre o mai deaprópe consideratiune din partea dameloru romàne? Se nu fia pusu mai pre susu decâtu sdrentiele straine? Nu me indoescu despre contrariulu, càci dovada ne sunt diferite ocazioni, càndu damele nóstre se mândrescu cu portulu nationalu. Dar se si cuvine sè se mândrésca si aru fi o mare rusine pentru aceea, carea nu o aru face. Nu numai pentru aceea, fiindu-cà e alu nostru, merita atàt'a consideratiune, ci mai virtosu pentru frumosulu reprezentatu in feliuritele combinatiuni de colori si forme.

Valórea lui din punctu de vedere esteticu este mai presusu de tóta indoéla, si scólele de fete unde se cultiva lucrulu de màna trebue sè nu-si uite de chiemarea loru de a sadí iubire si placere ficeloru romàne pentru acesta si mai cu séma, fiindu-cà este atàtu de insemnatu pentru desvoltarea gustulu esteticu si inca in sensu nationalu. Dreptu aceea, cu o mare bucuria am cetitu apelulu, comitetulu „Reuniunei femeiloru romàne“ din locu din anulu trecut, in care erau rugate damele romàne se binevoiasca a colectá modelle din poporu pentru scól'a nóstra cu scopulu mai susu indicatu. In momentulu càndu mi-a venitu apelulu acesta la màna amu simțitu o deosebita bucuria, vediendu tendenti'a nobila a acestoru dómne. A trecutú dejá acumu càtu-va timpu de atunci si astadi ne aflamu in placut'a positiu de a si avé unele modelle din diferite parti locuite de Romàni. Ce e dreptu, apelulu n'a aflatu resunetulu meritatu, dar' totusi onóre acelor'a, cari au priceputu ințielesulu acelu apellu si onóre acelor'a, cari au initiatu lucrulu. Unu inceputu este o lucrare de jumetate se dice, si cu dreptu se dice. Dar sè speramu, cà mai este timpu sè se arete interesu si acolo, unde pàna acum'a n'a fostu.

O asemenea tendintia nobila merita recunoscinti'a nóstra si pôte servi de modelu dameloru romàne de pretutindenea.

Istoriculu criticu si nepartinitoriu va trebui sè recunósca, cà damele romàne din Sibiu, au unu titlu de meritu la desvoltarea culturalu istorica a poporulu romanu din acestu deceniu. Si credu cà nu pecatuescu, daca ími permitu se-o spunu crediendu cà n'amu spusu decâtu purulu adeveru. Trebue sè ne dedamu noi Romàni a priví lucrurile dupa realitatea loru si se nu ne ascundemu in fati'a adeverulu, dându fia-carui'a ce este alu seu, dupa principiulu: „Suum cuique“.

Modellele din lucrulu de màna țieranescu suntu de unu folosu triplu, odata fiind-cà prin ele intentionamu a desvoltá simtiulu esteticu si preste totu de observare; a dou'a fiind-cà voimu a desteptá in eleve iubire si placere fatia cu portulu romanescu, éra a trei'a fiind-cà voimu se dedamu pe eleve a lucrá cu motive romànesci. Éta deci folosulu acestui

mijlocu, éta deci mijlóce plausible pentru desvoltarea si conservarea simtieméntulu nationalu.

Me afu acum'a la finea cercetariloru intentionate si repetu inca odata, cà factorii amintiti suntu de cea mai mare importantia pentru realizarea dorintieloru si aspiratiuniloru nóstre. O reforma in sensulu acesta deocamdata, a-si dorí eu scóleloru de fete. Este de sine intielesu, cà tóte deodata nu se vor puté realizá; dar, odata inceputulu fatcutu, cele urmatóre se voru desvoltá de sine. Suntemu prea dedati noi a pripí lucrurile, ceea-ce isi are caus'a si in temperamentulu nostru nationalu.

Inchieiu cu dorinti'a de a fi ocnsiderate aceste pareri, numai intru atàt'a, încàtu ele o merita si a fi primite numai cu acea bunavointia, cu carea au fostu ele emise criticei publice.

Dr. Petru Spanu.

Portulu nationale la poporulu nostru romanu.

Intre cele cincispredece puncte principali ale programei de activitate adoptate de càtra prim'a adunare generala a asociatiunei transilvane, ținute in Novembre 1861 la Sibiu punctu 5 suna asia:

„Descrierea comparativa a porturiloru romanesci din punctu de vedere alu folosulu cu privire la clim'a si totodata din celu esteticu. Deslegarea cestiuniloru, care din tóte porturile romanesci de ambele sexe pôte se fia si mai corespundietoriu climei, si mai frumosu, cum si care porturi aru fi se dispara cu totul, sau incai sè se mai cultive“.

Atàtu si mai multu nimicu nu cuprindea acelu punctu alu programii de cultura nationala din 1861; aceeași inse presupunea unu studiu practiculu facutu in timpu mai îndelungatu de càtra ómeni scutiti de preocupatiuni si nici-decum sclavi ai modeloru. Punctulu 5 alu programei dedea problem'a si cu ea materia fórte bogata pentru unu volumu pàntecosu. / A culege porturi din tóte regiunile locuite de romani, a le compara intre ele apoi cu porturile altoru popóra conlocuitoarei sau vecine, a'si càstiga portrete copiete, sau asia numite tablouri de ale domniloru si ale boieriloru mari si ale femeiloru si prunciloru de prin bisericile Romaniei, dela familii renumite; a le cauta in pinacotece si musee straine, a cautá in chronicari cà se vedemu cum descriu aceia portulu unoru familii mari, din care au esitu barbati de statu; a merge apoi departe prin lungimea vécuriloru in imperiulu bizantin; a trece de acolo la column'a lui Traianu si a examiná portulu tuturoru figuriloru omenesci de pre aceea, legionari, daci, dace si altele, a cerceta si porturile poporulu italianu mai alesu in muntii apennini, pre unde s'au mai conservatu portulu anticu millenariu; a te întórce si intre popórele din peninsul'a balcanica macedo-romani, arnauti, greci, bulgari, serbi; a mai vedea si ce au imprumutatu popórale christiane din portulu mohamedaniloru turci si dela alte popóra din Asi'a mica, — tóte acestea suntu probleme ethnografice, care ceru fatige si perseverantia./

Dara in fine ce folosu practic u amu avea noi din tóte acestea cercetari, care ar' costa sume fórté considerabile? A descoperi tocma in muntii apennini si in alte parti ale Italiei catrintia romanésca si mai multe forme de invelitori ale capului la femei, precum si inpletirea si concietur'a perului, bratiariulu (ciupagu) si cingatorile sau bránele la femei; a vedea pe column'a lui Traianu legionari si pre toti comandantii loru mari si mici incinsi cu sierpare de piele cu catarami, incaltati cu sandale curelate, càroru astadi le dicemu opinci; óre acestea si alte multe note caracteristice pre lãnga limb'a nóstra se nu destepte in noi consciintia de aceea ce suntemu? Si acelu vesmentu lungu si largu tiesutu de femeile romane din lãna alba, asia cum se mai pórtá elu in districtulu Hatiegului si mai preste totu in Banatul Craiovei, ce este elu mai puçinu decâtu toga alba, toga candida, de unde s'a nascutu si cuventulu candidatus, pentrucà la alegeri se imbracau in toga alba, de unde cuventulu „Togatus“ a remasu cá reminiscencia numai la studentii din scólele superiori ale unoru pópora protestante spre a'i distinge de „clamidati“.

Pàna in anulu 1848 locuitorii romani fruntasi din Sacele (Siepte-sate) si locuitorii din suburbea Brasiovului se purtau in toga lunga de panura alba-curata, tivita cu negru (praetexta) si la màneci cu refrecu indoitu; asia inbracati mergeau la sf. biserica, la solemnitati familiari la autoritatile publice si cu alte ocazioni, in care se cerea cá sè se presente cu demnitate de barbati matori si seriosi. Unu portu mai demnu de barbatu nici cá se mai póte. In dilele nóstre fù exilatu si acela de asia numitele petecutie nemtiesci sau francesesci, precum au fostu scóse si dela aristocrati caftanele turcesci, care inca nu erau altu cev'a decâtu totu toga, numai nu alba, ci de stofe fórté diferite, inpestriate cu colori cá vestmintele bisericesci la Christiani, asia cum au fostu ele introdu-se in ritu din a cele a tieri asiatice, unde campiile semenate cu flori si frundie de o varietate admirabila indémna si provóca pe ómeni cá se le imitedie pe vestimentele lor, éra pe femei le farmeca, cá se apuce fusulu, sè se asiedie la resboiu, se tiese, apoi se cóse si se chindésca. De aci vine, cá la femeile orientale si meridionale simtiulu frumosului si gustulu se desvólta de sinesi, pe cale firésca, prin urmare fórté usioru, in mijloculu frumsetieloru naturei, fàra cursuri estetice de pre la universitati din tieri, a càroru clima te impinge la melancolia si hipocondria.

De nu ar fi mai fostu si alte cause grave, chiar si politice, pentrucà indata in 1862 se si deschidemu prim'a expositiune curatu romanésca, acea unica de a vedea adunate la unu locu unu numeru considerabile de porturi romane ar fi fostu de ajunsu, pentrucà se ne supunemu la o intreprindere grea, ne mai vediuta la romani, problematica, inpreunata cu risiculu de a nu reusi, asi perde o suma respectabila de bani. Acea intreprindere a reusitu cu unu frumosu càstigu materialu pentru cass'a Asociatiunei transilvane dupa coperirea deplina a tuturor speselor. A fostu inse fàra asemănare mai importantu celalaltu càstigu trasu din acea

expositiune, in urmarea multimei de porturi romanesci adunate acolo spre mirarea nóstra si cu atàtu mai virtosu a neromaniloru, cari pàna atunci nu credusera cá ar fi cu putintia, cá se easa din mànile femeiloru romàne atâtea obiecte tiesute, cusute, brodate, infloritate, intru o varietate necunoscuta pàna acum.

Intocma aceea si póte dice si despre expositiunea initiata la 1881 in Sibiu, cu adaosu inse, cá acésta fù si mai bogata decâtu cea de inainte cu 19 ani, precum avea si natiunea totu dreptulu cá se o védia mai inaintata.

Óre inse pàna la 1862 nu reflectase nimeni la portulu nostru nationalu si mai alesu la celu femeiescu? De siguru cá au mai cugetatu si alte persóne multu mai inainte la modulu cum 'si prepará poporul imbracamintea sa si cum o pórtá. In anulu 1843 frumós'a Dómna Maria n. Vacarescu, cununata in a dou'a casatoria cu Domnulu Munteniei Georgie Bibescu, s'a prezentatu in unulu din porturile cele mai frumóse ale patriei sale, precum se mai póte vedé ici-cólea pe la familii patriciane in portretele sale. Daca Dómn'a Mariti'a, precum îi diceau contimpuranele sale, nu aflase in acea epoca imitatóre, caus'a se póte descoperi usioru atàtu in spiritulu acelei epoche, càtu si mai virtosu in situatiunea fórté critica a tieriei, a gubernului si a principelui, pre când in realitate despoti ai tieriei erau consuli generalii ai Rusiei, si intru adevèru cá Bibescu a statu pe tronu numai pàna in Iuniu 1848. Mai éra si alta cauza, care inpedecá petrunderea portului nationalu in clasele superiori ale societatii. In urmarea starei decadiute si umilite a poporului a caditu si portulu seu in despretiu atàtu mai umilitoriu, cu càtu sub domni'a de 100 de ani a greciloru nu numai familiile boieresci, dara si clasele de comercianti si de industriari au luat porturi orientali in materia si forma, éra mai târdiu in districtele campene portulu romanescu a disparutu chiaru si dela sate, încàtu numai in unele locuri îi remase câte o urma. Singuru la Moldov'a mai vediuramu preste vara cocóne mari cu invelitori in capu, intocmá cá si tieranele, puse asia, încàtu se le si stea fórté bine, se le si aperse de radiele ardietóre ale sórelui.

A trebuitu cá in Romani'a se urmedie in vre-o trei-deci de ani o serie de evenimente mari si decisive; consciintiei nationale in clasele proprietariloru mari si preste totu in inteligentia superióra, inca si la clasele orásiene, la burgesime sè i se dea câte unu stramuru viguros, éra poporatiunea rurala se'si recastige libertatea personala, sè se simtia si ea omu, pentrucà tóte clasele societatii se'si viie mai aprópe un'a de alt'a, feciorulu saténului trecutu prin scóle se ia de consórta pe fiic'a comerciantului, precum o luá nu asia de multu veneticulu grecu, bulgaru, arnautu sau si turcu baptizatu, pentrucà portulu poporului adusu de pre sub munti se ajungama anteu in sal'a de parada a capitalistului, de unde apoi sè se inaltie in salóné. Acestu din urma inse éra unu pasu mai greu de facutu. Multe cocóne mari, descendente din familii patriciane vechi, inspirate de adevèratulu patriotismu luminatu aru fi voit se faca acelu

pasu, daca nu s'aru fi temutu sau de rivalitatea altor'a, sau cà póte ómenii inca n'au ajunsu cá se intieléga insemnatarea portului anticu. A trebuitu se viie in acea tíera principes'a Elisabet'a de Wied, astadi dupa nepe-trunsulu destinu ddieescu regina a Romaniei, care dupa-ce a comparatu porturile femeiesci, alegèndu-si din trensele, si-a disu: „De asíu remanea eu singura in acelu portu, ílu voiu gati, ílu voiu pune si purtá“.

Ómenii inse'si punu intrebarea, cà fatía cu tirani'a modeloru domnitóre si necurmatu schimbate din véculu nostru, care a pututu fi adevratulu scopu alu reginei cu restaurarea portului romanescu. Respunsulu va urmá in altu Nr.

Regin'a nicidecum nu a remasu ea singura in costumulu femeii romane, ci pre lãnga ce s'au inplutu cu elu salónele, s'au deschisu spre acelu scopu lucratorii (ateliere) la Golesci, la Asilu, la institutul Furnic'a, fundatu de damele din capitala; sute de femei lipsite, dara muncitóre, ísi càstiga pãnea de tóte dilele cu lucrarea la costume femeiesci. Suveic'a, undrelele si acele cadiusera de multu din mànile multoru mii de femei; astadi ele au érase de lucru preste érna si de primavara, pãna ce au se ésa la ale càmpului, la sapa si la secere. Nu este nici-o indoiéla: fabricele straine facu fórte mare concurentia preste totu lucrului de màna; acestu din urma inse merita cá se fia luat in deaprópe consideratiune din punctu de vedere multu mai inaltu decâtu ar fi numai castigulu sau daun'a materiala. Las' cà sunt fórte multe lucruri de màna, care nu se potu face prin machine, ci chíaru si pe la fabrice le facu totu femeile; dar' apoi facèndu abstractiune dela ori-ce obiecte de luxu curatu, la care omulu saracu nu ar trebui se aspire nici-odata, dara apoi lucrurile neaparatu trebuitóre pentru casa si famili'a, care se tiesu si se cosu in casa, sunt de regula intreitu si inpatratu mai solide si mai traitóre decâtu cele fabricate cu maiestria. Este inse o alta consideratiune care primédia pe tóte, la care noi amu reflectatu si la alte ocazioni, pe care nici-odata nu o vomu perde din vedere. Ce se faca femeile poporului tóta ern'a din postulu Craciunului pãna la Pasci fara nici-unu lucru? Sub pretestulu de nimicu, cà pansari'a este fórte ieftina la jupanulu Gaspar sau la jupanulu Moischele, femeile se stea síese luni de dile cu mànile in sinu, sau se mérga cu barbatii la càrciuma, sau se între in vre-o aliantia cu satan'a, mai alesu daca nu are nici prunci, sau daca e fata mare? Otium est pulvinar diaboli — lenea este perin'a diavolului. Dati de lucru femeii romane, desí n u m a i in proportiunea puteriloru sale, éra nu munca grea si brutala, dati'i inse de lucru, care 'i prelungesce viati'a, o ține si in voia buna.

De càndu consórt'a principelui Montenuovo a comparatu pela 1867 aici in Sibíu càtev'a costume femeiesci cá se trimita la unele amice ale sale in Vien'a si de càndu fratii Nasaudeni avusera fericirea, cá Maiestatea Sa imperatés'a si regin'a Austro-Ungariei, patrón'a gratiósa a Reuniunei femeiloru romane din Brasiovu, se binevoiesca a primí prea frumosulu costumu femeiescu,

de atunci tieseturi si cuseturi romanesci din Transilvani'a si Banatu se ceru mereu spre a se trimita in alte tieri; desemnuri si motive fura fabricantii de pre modelle de ale femeiloru nóstre; dupa formele de catrintie se facu perdele mari la ferestri, coperte pe paturi, covóra, inbracaturi de mobillii, fetie de mese, chíaru si stofe de rochii si altele multe. B.

(Urmédia).

PARTEA OFICIALA.

Nr. 109/1889.

Procesu verbale

alu comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului român, luat in sedinti'a dela 17 Aprilie 1889.

Presiedinte: Br. D. Ursu. Membrii presenti: Dr. Il. Puscariu, Iosifu St. Siulutiu, Ioanu Popescu, Elia Macellariu, I. V. Russu, Z. Boiu, P. Cosm'a, B. P. Harsianu.

Secretariu: Dr. I. Crisianu.

Nr. 31. Din partea On. Academii e. r. de sciintia din Vien'a s'au transpusu pe sém'a bibliotecei Asociatiunei urmátorele publicatiuni:

a) Sitzungsberichte der philos. hist. Classe Bd. 114. H. 2. und Bd. 115.

b) Sitzungsberichte der math. naturw. Classe I. Abthlg. (1887) Nr. 1—6 und 6—10, II. Abthlg. (1887) Nr. 3. 4—5 6. 7. 8—9. 10, III. Abthlg. (1887) 1—5. 6—10.

c) Denkschriften der math. naturw. Classe, Bd. 53.

d) Archiv für Kunde Öst. Geschichtsquellen Bd. 71. H. 1—2. und Bd. 72. H. 1. (Ex. Nr. 86/1889.)

— Cu multiamita spre sciintia, avèndu a se adevéri primirea, ér publicatiunile trimise a se incorporá la bibliotea Asociatiunei.

Nr. 32. Directiunea scólei civile de fete a Asociatiunei substerne spre revisuire procesulu verbalu, luat in conferinti'a ordinara a corpului didacticu dela numit'a scóla la 20 Martie a. c. (Ex. Nr. 95/1889.)

— Cuprinsulu procesulu verbalu substernutu se ia cu aprobare spre sciintia.

Nr. 33. Dlu advocatu I. Fulea din S. Sebesiu prin hárti'a dto 30/III. a. c. substerne actiunea Nr. 109 dela institutul de creditu si economii „Sebesian'a“ in valóre de 50 fl, legatulu dupa reposatulu preotu Nicolau Lazaru. (Ex. Nr. 96/1889.)

— Spre placuta sciintia. Actiunea substernuta s'a transpusu la cass'a Asociatiunei.

Nr. 34. Societatea „Transilvani'a“ din Bucuresci transpune sum'a de 200 fl. v. a. pentru meseriasii sustinuti de dens'a pentru timpulu dela I/IV—I/X. a. c. (Ex. Nr. 97/1889.)

— Spre sciintia, avèndu a se adevéri primirea.

Nr. 35. Onorat'a Directiune a institutulului de creditu si economii „Albin'a“ din Sibiiu incunosciintiéza comitetulu, cà adunarea generala a numitului institutu, ținuta la 29/III. a. c. a votatu din sum'a destinata spre scopuri de binefacere:

fl. 500 — pentru trebuințele curente ale scólei Asociatiunei, apoi fl. 500 cu scopu, cá din acelea sè se creeze 10 stipendii à 50 fl. pe anulu scol. 1889/90, pentru copile de parinti mai seraci, care voru fi primite in internatulu institutului Asociatiunei. Condițiunile concursului le va puté stabili comitetulu Asociatiunei fàra vre-o restringere, deóre-ce institutulu „Albin'a“ nu-si rèserva nici-unu dreptu.

Intrég'a suma daruita de fl. 1000 s'a transpusu in contulucurentulu Asociatiunei. (Ex. Nr. 98/1889.)

— Cu multiamita spre sciintia. In scopu de a se puté face la timpu conferirea stipendiiloru, secretariatulu primesce insarcinarea, de a pregatí pàna la proxim'a siedintia a comitetului unu proiectu de concursu, conținèndu stipulatiuni necesare.

Nr. 36. On. Directiunè a institutului de creditu si economii „Ardelén'a“ din Orestia trimite sum'a de 50 fl. votata de adunarea generala a numitului institutu pentru trebuințele scólei civile de fete a Asociatiunei. (Ex. Nr. 99/1889.)

— Cu multiamita spre sciintia, avèndu a se adevèri primirea sumei trimise.

Nr. 37. Invetiatoriulu dela scól'a civila de fete a Asociatiunei, dlu P. Spanu, cere, cu scopu de a puté face examenulu prescisu de calificatiune in Budapest'a unu concediu cu incepere dela 1/V. a. c. si pàna la terminarea numitului examenu, carele va avé locu in 16/VI. si dilele urmatóre ale a. c., ingrigèndu-se de o suplinire partiala pe timpulu absentarii sale. Pentru acoperirea speseloru de drumu, precum si a speseloru cu examenulu si cu procurarea cartiloru trebuincióse, dlu Dr. P. Spanu cere unu ajutoriu de 100 fl. v. a.

On. Directiune a institutului respundièndu la invitarea, ce 'i s'a facutu din partea presidiului comitetului: cá sè-si dea parerea asupra cererei dlui Dr. P. Spanu, recomànda cererea numitului invetiatoriu incàtu pentru concediu, inse numai pentru casulu, càndu ceilalti invetiatori voru remàné la postulu lor; pentru casulu, càndu si ceilalti invetiatori aru cere concedii: On. Directiune e de parere, si propune, cá in locu de concedii, sè se inchee in acestu an esceptionalminte mai de vreme anulu scolaru.

Incàtu privesce cererea referitóre la unu ajutoriu de 100 fl. On. Directiune o recomanda spre incuviintiare. In legatura cu acèsta se presenta si cererile invetiatoriloru Mihaiu Pèrvu si Dr. V. Bolog'a pe lãnga o comitiva din partea On. Directiuni.

Mihaiu Pèrvu cere unu concediu cu incepere din 5/V. a. c. si unu ajutoriu de 100 fl., ér Dr. V. Bolog'a unu concediu cu incepere din 1/VI. a. c., eventualu incheerea anului scol. cu acestu datu, si unu ajutoriu óre-carele: ambii cu scopu, de a merge la Budapest'a spre a depune examenulu prescisu.

On. Directiune recomànda ambele cereri incàtu pentru ajutóre, ér incàtu pentru concedii revine la alternativ'a, ce o a pusu fatia cu cererea dlui Dr. Spanu, opinàndu, cá in locul acelor'a sè se inchee in anulu acesta esceptionalminte mai de vreme anulu scolaru. (Ex. Nr. 102, 103/1889.)

— Avèndu in vedere, ca incuviintiandu-se cererile prezentate, ca scól'a se nu remana fàra invetiatori, amu trebui se recurgemu la supliniri; avèndu in vedere, cá suplinirile

pe timpu mai indelungatu si numai a unei puteri didactice, efectuite prin persóne altfelu ori-càtu de destoinice, dar care stau afara de scóla respectiva, suntu in defavorulu scólei, mai vèrtosu in ceea-ce privesce mersulu invetiamentului; Avèndu in vedere, cá concediile cerute din partea invetiatoriloru Dr. P. Span, Michaiu Pèrvu si Dr. V. Bolog'a cadu intr'unu timpu, carele e menitu aprópe exclusivu pentru repetitiuni, si carele reclama mai multu cá ori-care altulu, presenti'a si control'a invetiatoriloru ordinari; Avèndu in vedere, cá incuviintiàndu-se cererile prezentate, incàtu pentru concedii, scól'a ar' remànea mai multe septemani de a rëndulu in manile a doue respective a unei singure puteri didactice ordinare, care, cu totu spriginulu substitutiloru pusi in vedere, n'ar putea se provada, decàtu numai o parte mica din órele prescise de invetiamentu, ér' partea cea mai mare a numiteloru óre ar cadea in șirulu óreloru libere, ceea-ce nu e chieamatu a inainta binele moralu alu elevelor. Avèndu in vedere, cá asociatiunea abia dispune de mijlócele de lipsa spre a putea acoperi trebuințele curente ale sale si ale scólei; Avèndu in fine in vedere, cá toti invetiatorii petenti s'au deobligatu la primirea oficiiloru, ce le ocupa, cá le primescu pe lãnga condițiunea, de a face inca in decursulu acestui anu examenulu prescisu de calificatiune, fàra a fi facutu din parte'si vre-o reserva, pe care s'ar putea intemeia cererile prezentate: comitetulu ținèndu contu de interesele scólei si de mijlócele asociatiunei, pe lãnga tóta bunavointi'a, nu póte incuvintia cererile prezentate pentru concedii si ajutóre in tóta extensiunea lor.

Spre a face inse dloru invetiatori petenti tóte inlesnirile posibile incàtu pentru mergerea mai de cu timpu la Budapesta, si pentru facerea examenului prescisu, comitetulu e aplicatu a'si da consimtiementulu, cá examenele publice in acestu anu sè se faca mai de vreme, si anume in primele dile ale lunei Iunie a. c., atunci sè se incheie si anulu scol., ér' domnii invetiatori petenti sè se póta duce immediatu dupa incheiere la Budapest'a.

Aceia dintre domnii invetiatori petenti, cari voru depune examenulu de calificatiune cu succesu, si voru deveni invetiatori definitivi, voru primí si ajutoriulu cerutu de câte 100 fl. v. a.

Si pàna atunci li se face dloru invetiatori numiti inlesnirea, ca cu inceputulu lunei Iunie a. c. li-se anticipèza tóte competintiele din salariu si din banii de cuartiru pe cele 3 luni de vara si anume pe Iunie, Iulie si Augustu, cu aceea inse, cá dlui invetiatoriu Dr. V. Bolog'a 'i sè va detrage anticipatiunea, ce 'i s'a facutu mai inainte.

Nr. 39. Directiunea dela scól'a asociatiunei substerne spre revisuire conspectulu cãrtiloru, ce voru avea a se folosi pe anulu scolaru 1889/90 la numit'a scóla (Ex. Nr. 106/1889).

— Conspectulu substernutu se ia la cunoscentia cu aceea, cá onor. directiune se caute a inlocui manualulu neaprobatu din limb'a germana de Lüben Nacke cu altulu aprobatu, eventualu a'i cere aprobarea dela locurile competente.

Nr. 40. Representantulu comitetului d-lu B. Harsianu substerne spre aprobare contractulu de arènda, incheiatu cu preotulu Ioanu Iancu din Vidr'a superióra cu privire la averea

fericitului Avramu Iancu, data in arênda pe anulu curentu 1889. Ex. Nr. 108/1889).

— Contractulu substernutu se aprôba, despre ceea ce se incunoscintiéza si dlu B. Harsianu.

D. u. s.

Br. D. Ursu m. p.,
presied. interimalu.

Dr. I. Crisianu m. p.,
secret. II.

Verificarea acestui procesu verbalu se increde d-loru :
Dr. II. Puscariu, Ios. St. Siulutiu si Elie Macellariu.
S'a verificatu. Sibiiu, in 18 Aprilie 1889.

Ios. Siulutiu m. p. Dr. II. Puscariu m. p. E. Macellariu m. p.

Bibliografia.

Afara de librariile infintiate pe lângă tipografiile diecesane la Blasiu, Sibiiu, Gherl'a, Aradu, Caransebesiu, mai vîrtosu, pentru vëndiare de cărți bisericesci si scolastice, publiculu cetitoriu romanu mai are de cãtiv'a ani încóce fericit'a oca-siune de a'si putea cãstiga produse literarie si scientifice aparute in limb'a nóstra nationala prin unele librarii asia numite civile, dintre care cele mai cunoscute sunt Librari'a romana W. Krafft in Sibiiu si librari'a romana Nicolau Ciurcu in Brasiovu.

Fia-care din acelea librarii 'si are cathalógele sale, in care se afla anuntiate scrieri tiparite nu numai in Transilvani'a si Ungari'a ci si in Romani'a si de ori-unde se tiparescu cărți romanesci.

La dorinti'a multoru cetitori si cetitóre din provincii, care n'au oca-siune de a'si cãstiga cathalógele tiparite a librariiloru, cu pretiurile aratate, reflectamu ástadata la cathalogulu librariiei W. Krafft compusu din 9 parti si anume:

Catalogu de cărți compusu dupa ordinea alfabetului cu pretiulu adaosu la fia-care carte, éra cãrtile anuntiate sunt in numeru aprópe siette sute.

Altu cathalogu de cărți populare preste 360.

Piese musicale vre-o 60.

Calindare vre-o 12 specii, cărți si mape aparute in editur'a propria a librariiei, 14 cărți scolastice de profesorulu I. Popescu 6. Caiete de scrisu. Requisite de invetiamentu.

Pretiurile sunt notate in valut'a austriaca si se dau dintr'odata cu comand'a ce se face.

Cãrti singuratice in greutate pâna la 1 kilogr. se trimitu mai promptu si mai eftinu prin posta sub bandá, cà-ci pentru greutate pâna la 1/4 kilo se platescu 5 cr., 1/2 kilo 15 cr; éra daca se cere a fi si recomandate, atunci se mai dau pentru recepisa câte 10 cr.

Éta oca-siuni minunate precumu nu s'au mai vediutu la noi niciodata, de a ne cãstig'a cunoscintie si a ne cultivá in limb'a nóstra nationala, mai alesu de cându aparu fórté multe cărți scrise de barbati eruditi, seriosi, pentrunsi de imperiós'a necesitate de a ne cultivá si luminá in limb'a nóstra, care apoi ne deschide cale larga si sigura de a ne perfectoná multu mai usioru in limbile neolatine si chiaru in limb'a latina classica cu ajutorulu limbei nóstre.

Cãrtile sunt arangiate in serie alfabetica dupa numele autoriloru, unde lipsesce acesta s'au luatú titul'a carti. La carti, care sunt tiparite cu cirile, e pusu unu c înainte.

Abecedarulu de prim'a etate ilustratu	bros.	—40
c Acaftistulu (Sibiiu) tiparitu rosiiu si negru legatu in piele rosie cu copcie 1 60	crudo	1.—
Acaftistulu (Sibiiu) leg. in barsionu 4.30 finu in piele de chagrinu 2.25, in piele négra si aur. 1.80	"	—60
Acahistieru (Blasiu) finu leg. in bars. 4.—, in piele négra si auritu 1.70, in pândia leg. si auritu	leg.	1.20
Actele confer. electorale a represent. alegetoriloru romani din Ungari'a si Transilvani'a, țfnute in Sibiiu la 1, 2 si 3 Iunie 1884	bros.	—50
Adunare de rugaciunile cele mai trebuincióse fia- carui crestinu	"	1.50
Agenda medico-juridico, carte de medicamente	"	—50
Ahn F., Noua metoda practica pentru a invetiá cu inlesnire limb'a germána prelucrata de M. Rudinescu curs. I. —.50 curs. II si III	"	1.—
— Limb'a francesa, curs. I. —.75, curs. II.	"	1.—
Albin'a Carpatiloru, fóie beletristica, scientifica cu ilustratiuni Tom. I. 3.—, Tom. II. 3.—, Tom. III. 3.—, Tom. IV.	"	3.—
Alecsandri V., Teatru, leg. in 3 vol. 12.50, in 4 vol. — Poesii, vol. III. (vol. I. si II. sunt in tiparu) legatu 3.—, ...	"	10.— 2.—
— Prosa, leg. 5.—	"	4.—
— Despot-Voda. Legenda istorica in versuri, 5 acturi si 2 tablouri	"	2.—
— Boierii si Ciocoi, Comedie in 5 acte	"	1.50
— Fontána Blanduziei, piesa in 3 acturi in vers. — Ovid, Schauspiel in 4 Aufzügen aus dem Romänischen übersetzt von Dr. Adolf Stern	"	2.— —50
Alessi, Dr. A. P., Despre importanti'a studiului Botanicu	"	—25
— Insemnatatea sciintieloru naturale si reformele ce le reclama studiulu loru in scólele nóstre. Disertatiune	"	—25
— O excursiune botanica in Romania si Dobrogea, — Romani'a la Plevn'a, ...	"	—80 —20
— si M. Popu, Resbelulu orient. din 1877—1878. Cu ilustratiune leg. 8.—	"	6.—
Alexandrescu, Meditati, Elegii	"	6.—
Alexie, Economi'a domestica	"	1.60
Alexi, Catechismu de mijlocu	leg.	—25
Alexi Th., Dictionaru germanu-romanu pentru scóla si conversatiuni	bros.	1.50
— Harpa si Cavalulu, Poesii	leg.	1.—
— Ai carte ai parte. Romanu umoristicu	bros.	70.—
Almanachulu societatii academice sociali literarie „Romani'a Juna“	"	2.—
Ananescu D., Cursu elementariu de istori'a naturala, pentru clasele super. din Lycee si Seminare Tom. I. Geologi'a	"	2.25
„ II. Zoologi'a partea I. Anatomie si Physiologie	"	2.25
Tom. III. Zoologia part. II. descrip. si clasif. animalu	"	3.—
Tom. IV. Botanica	"	2.80
Anc'a Cosm'a, Istori'a naturala pentru pruncii scólei poporali. Part. I. Zoologia	cart.	—30
Andreescu E., Fisic'a experimentalá	bros.	—15
— Istori'a naturala pentru scól'a popor. Cursu I.	cart.	—20
Anghir'a mantuirei, carticea de rugaciuni si de cãntari	leg.	—50

Anticritic'a brosiurei anonime publicate asupr'a celor doue congrese nationale bisericesti din 1873 si 1874	bros.	—25
Antonelli I., Istori'a poporului romanu broș. I. — 50 broș. II.	"	—30
— Brevariu Istorice alu scóleloru din Blasiu	"	—30
Antonescu G. M., Nou dictionariu francesu-romanu	"	4.—
— Nou dictionariu romanu-francesu, ...	"	3.—
— Dictionariu romanu, micu repertoriu de cunoscintie generale	"	1.50
— Dialogu romanu-francesu, ...	"	—75
Apostoleriu, intogmitu dupa ritulu bisericescu resaritenu (Blasiu), crudo 4.40, ...	leg.	6.80
Ardelenu Iosifu I., Cuvéntari bisericesti si funebrale Tom. I.	bros.	1.—
Argyropol G. Gr., Gramatic'a francesa-romana	"	—88
Aricescu, Flori dela Tusnad	"	—40
— Staff'a, ...	"	—30
Aricescu C. D., Istori'a revolut. romane dela 1821 — Acte justificative, la istori'a acésta	"	2.— 1.50
Arnoldu G., Manualu de limb'a germana, compusu in forma de dialogu cu progresu gramaticalu	"	—85
Articolulu de lege XXI din 1886 despre jurisdicțiuni si articolulu de lege XXIII din anulu 1886 despre procedur'a disciplinara in contra functionariloru administrativi si in contr'a personalului auxiliaru si de manipulatune	"	—40
Articolulu XXVIII despre autoritatile scóleloru poporale	"	—15
Articlii de lege XL, XLI și XLII despre putere de aperature, aperature'a tiei (honvedime)	"	—10
Atlasu elementaru de istori'a naturala a cátoru trei domeniiuri, in 12 tabele cu preste 250 figuri colorate	cart.	1.75
Aurelianu P. S., Catechismulu economiei politice — Manualu de agricultura pentru scólele normale si scólele rurale	bros.	—50 —75
Avramu N., Despre legume, plantarea si cresterea loru	"	—60
Babesiu V., Notitie biografice asupra vietii si activitatii decedatului Andreiu Mocioni	"	—30
Bacaloglu, Elemente de fisica, pentru usulu scóleloru secundare si superióre	"	5.—
— Dare de sémã despre exposit. de Electricitate dela Vien'a 1883	"	—15
— Óre-care disposit. noue din cabinetulu de fisica	"	—10
Badilescu I., Gramatica latina. Partea form. partea I.	"	1.—
— " " " " " II.	"	1.—
— " " " " " sintactica	"	1.—
Badilescu I., Gramatica latina. Partea sintactica	"	1.—
Balcescu N., Istori'a Romaniloru sub Mihaiu-Voda-Vitezulu	"	1.20
Banciu Dr. I., Medicina populara	"	—40
Barcianu S. P., Dictionariu romanu-germanu	"	2.50
— Gramatic'a germana	leg.	1.—
— Gramatik der romän. Sprache	"	1.40

(Urmédia).

Nr. 119/1889.

Concursu.

Devenindu vacantu stipendiulu de 60 fl. v. a. pe anu din fundatiunea „Galliana“ pentru studenti la gimnasiu, pentru conferirea lui se escrie concursu.

Cererile au a se inainta *Comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romána si cultur'a poporului romanu in Sibiiu* pâna la 25 Maiu st. n. 1889. Cererile intrate mai târziu nu se voru considerá.

Aspirantii la acestu stidendiu au se acluda la suplicele lor :

a) Carte de botezu in originalu sau in copia legalisata.

b) Testimoniulu scol. de pe semestrulu I. alu anului scol. curentu 1888/9.

c) Atestatu de frecuentare dela directiunea institutului, in care cercetéza scól'a de presentu.

d) Atestatu de paupertate sau de orfanu, daca concurentulu e orfanu.

Conformu literiloru fundationale, la obtinerea acestui stipendiu, *ceteris paribus*, va avea preferintia acela dintre concurenti, carele va dovedí, cá se trage din famili'a fundatorelui, si anume din famili'a „Popu si Antonu“.

Din siedinti'a comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului románu, ținuta in Sibiiu la 9 Maiu 1889.

G. Baritiu m. p.,
presiedinte.

Dr. I. Crisianu m. p.,
secretariu II.

Despartiemintele Asociatiunei transilvane etc.

Se apropie ținerea adunarei generale, din Augustu, care estimpu va fi la Fagarasiu.

Este prea de doritu, cá On. directiuni ale tuturoru despartiemintelor se fia convocatu pâna atunci adunările partiali, pentru-cá la comitetulu asociatiunei se ajunga informatiunile despre ținerea si de rezultatele acelora celu multu pâna la mijloculu lui Iuliu st. n., cá se fia pusu in stare de a'si elaborá conformu asteptarii publice, raportulu seu generalu de preste anu, relativu si la activitatea despartiemintelor.

Se pare cá in septemán'a Rusaliiloru s'aru putea celebra mai cu indemána multe adunari in despartiemente.

Literatii nostri cari voiescu se ție dissertatiuni in adunarea generala aru face fórte bine, daca aru binevoí se le inaintedie la comitetu pâna in 31 Iuliu scrise asia, cá se póta fi citite mai usioru.

S'au depusu la biroulu comitetului doi napoleoni in auru destinati cá premiu de onóre pentru unu costumu femeiescu románu judecatu cá celu mai frumosu la adunarea generala dela Fagarasiu.

Red.